

LUCEAFĂRUL

REVISTA REGIONALEI BANĂȚENE A
«ASTREI»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIMIȘOARA
NOVEMBRIE—DECEMBRIE 1937.

ANUL III. - SERIA II.

Nr. 5-6.

Necesitatea primatului spiritualității în Banat

de Traian Topliceanu

Spirit și materie: iată cele două elemente care au preocupat și preocupă atât de mult gândirea cugetătorilor. Sensul vieții, scopul ei nu se va putea înțelege niciodată înainte de a se fi stabilit raportul existent între aceste două elemente.

Unii au exprimat primatul spiritului, alții pe acela al materiei. Este însă și cea de a treia soluție: aceea a valorii egale a spiritului și materiei în susținerea vieții.

Dar nu asupra acestor discuții filosofice vrem noi să învinsăm, ci asupra unor concepții care se exprimă în raport cu necesitățile de întărire a vieții românești din Banat și în general din țara noastră.

E știut că la Timișoara s'a început construcția unei biserici care va avea menirea — mai curând sau mai târziu — de a fi catedrala ortodoxă românească a unei Epsicopii. Intre timp s'au sfințit alte două biserici ortodoxe: una în cartierul Principele Carol, alta în cartierul Mehala. Sunt, fără îndoială, două locașuri sfinte deosebit de impunătoare. Toate la un loc au costat zeci de milioane, iar pentru terminarea catedralei din centrul Timișorii va mai fi nevoie de alte zeci, dacă nu chiar sute, de milioane. În privința acestei campanii de construcții s'au manifestat și se manifestă păreri contrarii. De o parte o tabără care le susține, de altă parte una care nu le poate justifica.

Se spune: „biserici ne trebuie nouă acum?”. „În locul acestora mai bine se ridicau spitale și dispensarii”. „Să se repare drumurile, să se paveze străzile orașelor și îndeosebi ale Timișorii ca să se ridice la nivelul orașelor occidentale”. Ba unii merg până la părerea că nici acțiunea de înarmare a țării nu trebuie să primeze. Bani ce s'au cheltuit acum, în sume atât de mari, mai bine să fi fost întrebuințați pentru ridicarea standardului de viață al populației, căci peste 20—30 de ani țara noastră cu o populație înstărită economiceste va

fi mai puternică, mai temută, ca acum când avem armament, dar care nu se poate sprijini pe o solidă bază economică a vieții sociale românești.

Și drept corolar al acestui fel de logică se spune: „Suntem conduși de popi și dascăli”. „Ei sunt vinovați de această atmosferă romantică a vieții noastre sociale de acum”.

Oricine poate observa la baza acestui fel de gândire un fel de atașament deosebit față de ceea ce se numește **economic** în viața socială. Deci viața în manifestările ei este condiționată de economic. Economicul primează. Toate depind de el. O astfel de concepție este relativ simplistă fiindcă se întemeiază pe presupuneri izvorâte dintr'un materialism istoric nu îndeajuns justificat.

A susține să numai individul sau colectivitatea care se găsește într'o bună stare materială are dreptul să fie preocupată de cultivarea spiritului său, este dacă nu direct o greșală, cel puțin o premisă nejustificată în cursul evoluției vieții colective.

Noi nu intenționăm să neglijăm importanța deosebită a economicului în viața individuală sau colectivă, ci exprimăm părerea că prin valorificarea lui nu trebuie să se subestimeze culturalul, spiritualul.

Se poate dovedi cu exemple din istoria popoarelor că bunăstarea materială, atunci când nu este dublată de o solidă pregătire spirituală, poate duce la crize morale cu consecințe atât de grave încât le periclitează însăși existența.

Ce folos așa avea eu de o bună stare economică, dacă sufletește nu mă pot ridica deasupra ei? Ea nu-mi va folosi la nimic, căci prin ea nu mă pot ridica deasupra animalității. Ori nu bună starea economică face pe individ om adevărat și cum este individul așa este și colectivitatea din care face parte ca celulă a ei.

Desigur societatea omenească în manifestările ei are un cadru psihic și un cadru economic. Ele nu se pot exclude. Pentru orice înțelegător al problemei, se evidențiază stricta interdependență dintre ele. Economicul susține culturalul, precum materia susține spiritul, dar și invers: culturalul conduce economicul precum spiritul dă valoare sau sens materiei. A te îngriji în viața individuală sau colectivă numai de partea materială, înseamnă a aduna bunuri pământești pe care „furii

le vor fura” — cum se spune în atât de simpla, și în același timp atât de profundă, morală a filosofiei creștine.

Noi nu ne vom putea încumeta niciodată a susține că numai acel individ sau colectivitate care se află într-o bună stare materială își poate permite luxul de a-și creia școli pentru instrucția sufletului său sau biserici pentru organizarea manifestării sentimentului religios. Aceasta pentru simplul motiv că sufletul este o realitate tot atât de evidentă ca și materia.

Viața unei colectivități însă nu se poate susține niciodată numai prin materialitate. Fortificării materiale a acestei colectivități trebuie să-i premeargă fortificarea spirituală. Spitalele, dispensarele, medicamentele, drumurile, băile publice și multe alte asemenea lucruri nu vor avea efectul dorit dacă membrii unei colectivități nu vor ști să se folosească de ele, dacă nu vor dispune de o pregătire sufletească pentru înțelegerea lor.

Vedem în satele bănățene femei îmbrăcate frumos, fardate cu tot felul de „sulemeneli”, cum se zice în graiul bănățean, în picioare poartă ghete de lac, pe mâini mănuși. Dar mai adeseori toate sunt numai aparente, numai pentru ochii lumii. Fusta de deasupra — „poalele” — este din „crepe de chin” însă dedesupt poartă rufe murdare. Gura și-o spală când dă Dumnezeu — trupul tot așa. Totul este numai o frumoasă minciună, un lux de cele mai multe ori exagerat prin imitații venite dela oraș. Luxul, fiind aparent, nu este un mijloc de trăire a vieții în cele mai bune condiții igienice.

Formele de viață exterioară, oricât de atrăgătoare ar fi ele, nu se pot coordona organismului omenesc decât într-o măsură în care ele sunt întemeiate pe un fond sufletesc adevărat. Orice siluire în această ordine de evoluție ar constitui un anacronism.

Referindu-ne la situația în care ne găsim noi Românii, aci în Banat, trebuie să ajungem la o ierarhizare a diferiților factori care stau la baza vieții sociale. Ierarhizarea aceasta se realizează în raport cu necesitățile ce avem a le împlini în cadrele intereselor Statului român.

Punctul de plecare trebuie să fie conștiința legăturii indestructibile dintre sufletul individului și sufletul colectivității naționale. Ori această legătură se realizează prin ceea ce se numește cu un termen general **cultural**. Economicul i se

subordonează în sensul că întărește, din punct de vedere material, această mare operă de culturalizare. Calitățile tezaurizate în sufletul românului bănățean, cu ajutorul cărora a străbătut veacurile în mijlocul atâtor vitregii istorice, trebuie să readuse în cercul luminos al conștiinței sale. Fiindcă, orice s'ar spune, ele au început a fi umbrite de elemente atrăgătoare în aparență, dar dezastruoase în repercusiunile lor asupra colectivității românești.

Astăzi oricât am acționa în sens economic nu vom putea ajunge niciodată să realizăm primatul intereselor românești, numai prin acțiuni economice, materiale.

Să presupunem că s'ar face, în Timișoara și celelalte orașe, exproprierea caselor din mâinile străinilor care au mai mult decât le trebuie. După un răstimp oarecare ar trece din nou în posesiunea lor. Ei le-ar rechiziționa repede. Aceasta pentru motivul că românilor, sau multora dintre ei, le lipsește, pentru un moment, solidarizarea necondiționată cu bunuri — care pentru ținuturi cu populații eterogene — trebuie să fie considerate ca având funcții naționale.

La aceasta se ajunge printr'o mentalitate națională superioară, urzită din spiritualitatea etnicității noastre românești. Când Bănățeanul va fi convins că viața lui este o mică parte din marea viață a colectivității românești, când va intra în conștiința lui convingerea că prin tot ce are el — moral și material — asigură continuarea neamului românesc peste veacuri și că această continuare este un imperativ categoric din punct de vedere național, atunci tot felul său de viață va lua un alt aspect. Atunci el nu se va mai gândi numai la propria-i persoană, ci la toate generațiile care vor urma.

De altfel problema vieții românești aci la noi, și pe toată întinderea graniței de Vest, ne îndeamnă la reflexiuni care se transformă în întrebări: Ce s'a făcut aci, prea mult din punct de vedere cultural, pentru ca lumea să se sperie de importanța acestor înfăpturi în detrimentul acțiunii economice?

Care sunt semnele vizibile ale acestor înfăpturi culturale dela Unire și până astăzi?

În ce fel aceste înfăptuiri, au împiedecat întărirea economică a acestei provincii?

Care este raportul între sumele cheltuite în 18 ani de către autoritățile din Banat pentru înfăptuiri culturale și toate celelalte?

Desigur noi nu privim problema din punct de vedere politic, ci din punct de vedere cultural și național.

În Timișoara, bunăoară, s'au terminat două biserici ortodoxe și a treia este în construcție. S'a clădit un cinematograf; s'a început dar nu s'a terminat o școală de menaj și o școală primară. Incolo nimic. S'au desvelit două sau trei busturi în sumă totală de câteva sute de mii. (Lugojul, oraș cu mult mai mic, are mai multe).

E drept s'au organizat câteva manifestări culturale: Comemorarea lui Țichindeal, Manifestarea cântecului bănățean, Adunarea generală a Astei și altele, dar toate la un loc însu-mează cifre infim de mici față de alte preocupări.

Dacă aceasta este realitatea, atunci avem tot dreptul să ne întrebăm: unde este conștiința românească a metropolei Banatului? Care sunt semnele vizibile ale acestei conștiinți? Iată de ce nu sunt întemeiate reflexiunile, arătate mai sus, ale celorla dintre bănățeni care se tem că prea mult se cheltuie cu manifestările culturale.

Este foarte adevărat că manifestațiunile culturale nu sunt lucrative deloc. Ele nu pot oferi nimănui satisfacția câștigului.

Și totuși, în ciuda tuturor împotrivirilor, noi milităm pentru realizări pozitive în ordine culturală. Mai curând sau mai târziu va trebui să se înțeleagă de către toți că aci, pe toată întinderea graniței de Vest, culturalul trebuie să primeze. Sufletul colectivității românești de aci trebuie ridicat la țării de bastion inexpugnabil față de bastionul economic și chiar cultural al minorităților cu care tragedia istoriei ne-a condamnat să conlocuim.

Țăria noastră nu poate sta decât în permanenta tărie a conștiinței naționale românești izvorită firesc din primatul spiritualității în toate ramurile vieții sociale. În toate trebuie să domnească o morală națională și la aceasta nu se poate ajunge decât prin trăirea sufletului individual și colectiv în sens național românesc.

Sunt sigur că mi se va obiecta „primum vivere deinde filosofare”.

Încerc însă să precizez înc'odată: nu acord întâietate culturalului neglijând economicul. Acești doi factori ai vieții sociale, să fie considerați de egală valoare. Ceea ce cerem este ca toate acțiunile materiale să fie totdeauna inspirate de va-

lorile ideale ale vieții, adică să fie inspirate de un idealism activ.

Accentuându-se în viața socială numai prin acțiuni de materialitate, se ajunge la desăvârșirea unei tehnici materiale, dar se poate prea bine ca s'o deranjeze în rosturile ei intime. Technica vieții materiale, sau civilizația, duce la uniformizare pentru că este indiferentă față de deosebirile de rasă, de credință, de trecut istoric și de aspirații de viitor.

Ori, noi aci în Banat — și în general în zona graniței —, nu putem fi niciodată indiferenți nici față de rasa noastră, nici față de credința noastră străbună, nici față de trecutul nostru istoric și cu atât mai puțin față de aspirațiile noastre de viitor.

Se impune deci ca să restabilim ordine în însușirile noastre ancestrale, care ne-au dat tărie de rezistență în cursul veacurilor și aceasta se poate face numai printr'o disciplină morală eroică.

Insușirilor noastre etnice trebuie să le dăm posibilitatea să se specifice. Orice acțiune trebuie să pornească din românism și să se sfârșească tot în românism. Acesta nu este un șovinism, ci o necesitate de viață întemeiată pe drepturi istorice și pe un substrat sîpiritual caracteristic neamului românesc. A întări aceste drepturi istorice și a învia însușirile noastre sufletești înseamnă a determina o atmosferă creatoare în tot ceea ce are etnicitatea noastră mai caracteristic.

Aci în Banat nu trebuie să ne preocupe numai împlinirea nevoilor materiale, ci mai ales refacerea sau corectarea însușirilor sufletești care începuseră a se resimți de pe urma împrejurărilor istorice nepotrivite pe care ni le-au impus regimurile străine, cu totul opuse aspirațiilor noastre de viitor.

Problema generațiilor viitoare în Banat^{*)}

de **Dr. Iosif Nemoianu**

Primele noastre cunoștințe cu privire la generațiile noi din Banat au fost de ordin numeric și ele s'au dezvoltat încet, dela observațiuni empirice făcute încă acum 25—30 de ani. Astăzi cunoștințele noastre numerice sunt precise și buletinele Institutului Demografic ne arată că, numărul nașterilor în Banat este egal sau mai mic decât al deceselor, că mortalitatea generală și în special aceea a copiilor se menține la un nivel ridicat, că procentul căsătoriilor, cu excepția ultimului an, este mai scăzut, iar al divorțurilor și al copiilor nelegitimi mai mare decât în alte părți locuite de Români, cu un cuvânt că celula socială a familiei a slăbit și în consecință sub raport numeric neamul românesc din Banat stă pe loc sau dă înapoi.

Cunoștințele noastre au progresat în ultimul timp în ceea ce privește determinarea cauzelor regresului demografic — evident fără a fi complete — precum și în privința calității noilor generații.

Aceste cunoștințe recente, la care au contribuit diferiți cercetători, individual sau grupați în asociații, sunt astăzi relativ bine studiate, ele au fost publicate cu alte ocazii, așa că relatarea lor lă acest loc nu ar face altceva decât să le rezume încă odată și eventual să le completeze.

Pe noi însă ne interesează în momentul de față — când trebuie să facem o expunere sumară în vederea acțiunii — mai puțin descrierea completă a stadiului de patologie socială la care a ajuns acest colț de țară și mai mult îmbunătățirea situației prezente.

Firește nu putem vorbi de generațiile viitoare ale Banatului fără să avem în vedere problema așa cum ea se pune pe întreg cuprinsul țării. Dar fiindcă anumite fenomene sunt mai accentuate la noi decât în alte părți și fiindcă ele pun în

^{*)} Conferință ținută la Adunarea Generală a Astrei în 12 Sept. 1937 la Timișoara.

primejdie însăși existența noastră ca neam pe aceste plaiuri, este firesc ca, semnalul de alarmă să fie pornit de acolo unde primejdia este cea mai mare. În definitiv nu e vorba de un interes pur local, căci problema privește în cel mai înalt grad, soarta poporului românesc de pretutindeni.

Ca să putem croi o soartă mai bună urmașilor noștri se cer anumite condițiuni premergătoare care interesează viața actualelor generații.

Prin actul Unirii generațiile de astăzi au fost obligate să-și schimbe în mod radical și rapid felul de viață. Și într'adevăr după războiul mondial s'a produs în mod firesc o migrare internă însemnată și toată lumea românească a fost cuprinsă de o adevărată febră organizatoare. Iar dacă organizarea nu a fost întotdeauna bine chibzuită, ci bazată deseori numai pe inspirații momentane, se datorește pe de o parte așa zisului specific național, iar pe de altă parte faptului că, sarcina transformării neamului românesc ne-a revenit într'o epocă de adânci sguiduri sociale universale.

Iată două împrejurări care ar fi îngreunat orientarea și acțiunea chiar a unor popoare cu o structură socială mult mai încheșată decât a noastră. Să nu ne mire deci paradoxul că astăzi când posibilitățile noastre de dezvoltare sunt incomparabil mai mari decât în trecut, spiritul public este chinuit de îndoieli descurajatoare și că deseori avem sentimentul de a fi ajuns la un impas al evoluției noastre.

De sigur cauzele acestei stări sunt multiple și deseori ele se suprapun. Credem însă că nu greșim dacă vom afirma că, cea mai importantă cauză a spiritului public de astăzi este egoismul miop al actualelor generații care au înțeles să profite repede și în mod integral de binefacerea Unirii, uitând că biruințele din viața popoarelor nu se pot revărsa exclusiv asupra biruitorilor, ci asupra urmașilor lor.

Făcând comparația cu trecutul nu prea îndepărtat, — cu posibilități de dezvoltare limitate, dar caracterizat de o încredere nemărginită în destinul național, — când fiecare muncea nu pentru beneficiul propriu, ci pentru a crea o soartă mai bună urmașilor, eșirea din impasul actual ni se pare mai ușoară dacă vom urma exemplul strămoșilor noștri și în toate acțiunile noastre vom fi conduși de grija pentru a croi o soartă mai bună pe seama generațiilor viitoare.

Vom recunoaște că, în această direcție, în Banat și mai ales în județul Timiș-Torontal, s'au făcut câteva începuturi cari denotă nu numai dorința, ci și voința de a schimba starea de lucruri actuală. Dar, încadrând aceste începuturi în vasta problemă demografică a țării care există în realitate, dar căreia nu i s'a dat încă importanța cuvenită, ele apar mult prea slabe pentru a produce un reviriment însemnat.

Acesta nu se poate obține decât atacând în mod concentric diferitele aspecte ale problemei, prin mobilizarea tuturor forțelor de care dispune neamul românesc. Cu alte cuvinte, în locul izbucnirilor sporadice, care se mișcă pe planuri unilaterale, se cere inaugurarea unei politici demografice conștiente și sistematice a statului român, în cadrele căreia se va da o atențiune deosebită situației speciale din Banat și din județele învecinate, unde exemplul Banatului găsește tot mai mulți adepți.

Mai presus de toate, interesele acestui colț de țară, — și inclusiv ale neamului românesc — cer în mod imperios ca, între preocupările de totdeauna să figureze la loc de frunte grija pentru mișcarea demografică. Aceasta este cea mai mare revendicare a acestei provincii, pe lângă care toate celelalte revendicări ale bănațenilor, reale sau închipuite, au o importanță secundară sau nici una. Fiindcă, interesul neamului românesc pe aceste plaiuri nu va fi satisfăcut nici prin încurajarea incidentală a unui orgoliu local care de mult și-a pierdut bazele, nici prin menajarea unor interese individuale trecătoare, ci numai și numai prin întărirea viitorilor stâlpi ai colectivității românești de aici.

Acceptând această teză, orientarea noastră va fi mai ușoară și revirimentul se va produce cu certitudine, așa cum arată exemplele date de alte țări, care au înțeles că problema problemelor din viața unui popor este cea demografică.

Înainte de a trece la o acțiune pozitivă, este necesar să fie înlăturate toate obstacolele și influențele artificiale care au fost impuse și menținute împotriva spiritului poporului român și în potriva oricărui interes rațional al lui, contribuind la slăbirea familiei și în consecință la dezastrul demografic.

În această direcție se cere o curățire a terenului — o adevărată desinfecție socială — care este în primul rând de ordin moral-psihologic și care privește iarăși, în primul rând,

clasele sociale conducătoare. Căci atâta timp cât unii membri ai acestor clase pot propovădui și aplica în dragă voie cele mai destructive teorii, este o imposibilitate să îndreptăm clasa țărănească, care știind astăzi carte și având un discernământ pronunțat, bun sau rău, pe drept cuvânt replică, că nu face altceva decât să urmeze exemplele date de îndrumătorii ei.

Inceputul bun trebuie să pornească de sus. Să recunoaștem că în privința tagmelor sociale superioare ceea ce s'a făcut în Banat în ultimele decenii prea dese ori nu a fost altceva decât o întărire a curentelor destructive, fie că acestea au pornit dela fața locului, fie din altă parte a țării, sau din străinătate. Pânza rară, neînchegată și mai mult decât plăpândă a elitei românești din Banat trebuie fortificată și îndrumată, având drept criteriu contribuția pe care fiecare component al ei o aduce la întărirea neamului nostru. Cântăriți Dvs. câți vor rezista acestui criteriu și câți dețin o parte însemnată de răspundere cu toate concesiunile pe care se văd constrânși să le facă în detrimentul interesului național. Departe de noi gândul de a stabili răspunderi, căci nu avem nici dreptul nici dorința de a ne face judecători într'o chestiune unde suntem cu toții, cei cari trăim aici, ca și cei cari au îndrumat într'un fel sau altul viața acestei provincii, deopotrivă de vinovați. Ne dăm seama că, la situația de astăzi au tribuit așa zisele greutăți ale începutului, atât de precis și de abil exploatare de popoarele concurente, apoi diferitele curente care agită universul și care toate au găsit discipoli în acest colț de țară. Dar, pentru noi și pentru viitorul nostru este prea puțin important dacă cineva cu explicații în numele unor idei importante din diferite părți ale globului pământesc și este de mare importanță ca cei cari dețin o răspundere cât de mică — și aceasta o au toți intelectualii — să o păstreze în virtutea muncii constructive, în interes național.

Dintre toate curentele sociale universale care s'au abătut pe aceste meleaguri, cel mai înrădăcinat și totodată cel mai destructiv din punct de vedere demografic a fost materialismul economic, care a creat ariviști în viața publică și fricoși în viața particulară și care, pe deasupra, — drept ironie, — a dus la sărăcia materială a claselor conducătoare și a popoului dela țară din Banat.

Pentru a ilustra importanța pe care o au clasele sociale superioare în mișcarea demografică, notăm aci datele asupra

capitalelor a două țări: Viena, capitala Austriei, are anual un număr de morți care întrece cu 130% pe acela al nașterilor; iar în Roma, capitala Italiei, raportul este invers. Cele două capitale reprezintă la perfecție cursul istoric al țărilor respective. E bine să reținem că în Viena concepția de viață e dată de materialul economic, iar în Roma domnește concepția eroică asupra vieții, impusă de sus și susținută de clasele conducătoare, care a transformat un popor defetist și plin de haos moral și material, într'un popor conștient de rostul lui istoric și în plin avânt.

Concluzia pentru noi este că, resurecția trebuie să pornească dela clasele conducătoare, care trebuiesc create și întărite în conformitate cu idealul național. Fără această condiție premergătoare multă energie se va risipi în zadar; îndeplinind-o însă, credem că vitalitatea poporului român de aici, care nu este atât de sdruncinată cum s'ar părea la prima vedere, se va manifesta în toată plenitudinea ei. Să nu uităm că cifrele reci nu reprezintă așa zisa „atrofie biologică” a poporului român din Banat, ci cătușele materiale și psihologice, a căror simplă înlăturare va avea darul să schimbe aspectul nostru demografic. / Central University Library Cluj

Iată de ce am afirmat că, înaintea oricărei acțiuni pozitive se cere o desinfecție a terenului, după care trebuie să urmeze crearea unui **alt climat spiritual al claselor noastre conducătoare**. Crearea acestuia este pasul cel mai important și totodată cel mai greu de realizat. În mod normal el trebuie impus de sus; dar cum în țara românească încă nu putem vorbi în momentul de față de o politică a populației, nu rămâne altceva decât ca el să fie inițiat de către intelectualii dela fața locului. Și cum forța este în funcție de unire, este evident că, sarcina de a crea curentul va reveni asociațiilor culturale.

Cât privește aspectele parțiale ale problemei demografice în Banat, în dependență de factorii moral-psihologici, economici, culturali și fizici, acestea se vor putea schimba în mod satisfăcător.

Cu toate influențele nocive, poporul român din această provincie mai are încă un spirit religios, pe care popoarele nu-l pierd decât în ceasul morții. Promovând educația religioasă a copiilor din epoca preșcolară și școlară, desigur, rătăcirile vor fi mai puțin numeroase, fiindcă sistemul de educa-

ție prin religie a fost cristalizat prin experiențele a mii de ani din istoria omenirii și el prezintă garanții serioase, până când așa zisele sisteme noi, improvizate, nu pot duce decât la o slăbire a caracterului omenesc. În această ordine de idei, revenirea la o legătură mai strânsă între școală și biserică ar avea un efect dintre cele mai salutare, în tot cazul ne-am reîntoarce de pe povârnișul pe care am apucat astăzi, când educația religioasă a fost înlocuită, în cel mai fericit caz, cu o instrucție a religiei.

În ordine culturală, tendința este de a învăța de toate și cât mai mult, învățături cari fac din elevul român un magazin de cunoștințe, superior elevilor altor popoare, dar care lui însuși și colectivității nu-i sunt de mare folos. Este adevărat că noi avem cel mai mic procent de analfabeți din țară, dar slova tipărită are două tășuri, care-i poate deruta pe cei ce se găsesc abia la jumătatea drumului culturii

Sub acest raport, otrava literaturii politicianiste care a inundat satele noastre până la saturație, a răsturnat moravuri, ierarhia, până și bunul simț.

Apoi, să nu pierdem din vedere că, școala primară nu este adaptată cerințelor populației noastre rurale, că școala secundară vrea să crească oameni instruiți, buni pentru toate locurile și pentru toate timpurile, dar lipsiți de o educație pozitivă, creatoare și ceea ce mai ales trebuie să inspire îngrijorare, în privința educației femeilor, în toată opera culturalizatoare oficială și particulară, nici pomenire măcar de grija de a crea condițiuni spirituale prielnice maternității. În Banat, maternitatea a ajuns să fie considerată ca o lipsă de inteligență a femeilor, nu numai la orașe, ci și la sate.

Dacă mai adăugăm la aceste neajunsuri luxul, răspândit în toată provincia, vom avea o imagine aproximativă a momentului psihologic, care este caracterizat de două fenomene: neîncrederea și desorientarea claselor conducătoare, ca și a clasei țărănești.

Și totuși, noi credem că situația nu e disperată. Poporul nostru a dat și continuă să dea dovezi serioase de dragoste pentru cultură; la țară mai ales se conturează tot mai mult o adevărată sete după o viață mai bună, așa că, schimbarea climatului spiritual al satelor noastre va fi o sarcină mai ușoară decât schimbarea mentalității claselor superioare.

În ordine fizică, situația este gravă, dar nu ireparabilă. În privința protecției maternității se cere, înainte de toate, stărpirea a două plăgi sociale specifice Banatului și anume concubinajul precoce și avorturile. Vechiul și mai ales noul cod penal este suficient pentru a le combate cu succes, cu condiția ca să fie aplicat cu maximum de severitate, fiindcă numai așa se pot stârpi moravuri adânc înrădăcinate.

Asistența nașterii la țară este ca și inexistentă. Moașele sunt foarte puține, cele bune se pot număra pe degete. Moașa bine pregătită sub raport profesional și moral, este cel mai prețios agent de combatere a mortalității infantile, cu deosebire în mediul rural al Banatului, unde alt personal sanitar auxiliar lipsește cu desăvârșire. Și tocmai la noi a fost desființată, acum șapte ani, singura școală de moașe din această provincie, care a început să funcționeze în mod ireproșabil.

Ingrijirea copiilor este mai mult decât defectuoasă. În această privință fetele noastre nu învață nimic, nici în familie, nici în școală și nici în societate. Din școlile noastre secundare de fete, de unde se recrutează conducătoarele orașelor și satelor ar trebui să iasă tot atâtea propagatoare și învățătoare în arta de a îngriji copiii în mod rațional, dar față de această cerință realitatea este că, tinerele noastre intelectuale stau desarmate în fața datoriei pe care o au față de proprii lor copii și deseori ele recurg la aceleași practici greșite pe care ar trebui să le combată.

Situația la țară, în privința îngrijirii copiilor, este și mai rea. În comunele, în care natalitatea se mai menține cât de cât și care s'au păstrat anumite virtuți ale vieții familiare arhaice — ca sentimentul religios și matern, alăptarea naturală, viața în plin aer și soare, cel puțin în lunile de vară, etc., — selecția naturală își poate urma cursul ei normal.

În comunele însă, în care tendința sau pretențiunile de civilizație se accentuează tot mai mult, situația copiilor devine dezastruoasă, atât sub raport moral, cât și igienic și social.

Pierzând virtuțile vieții arhaice de dragul unor binefaceri problematice, ale civilizației, care deocamdată, nici nu se văd, populația acestor sate are copii puțini, de tip unic, de o calitate fizică și psihică inferioară, cari în lupta vieții vor îngroșa rândurile învinșilor, iar din punct de vedere al societății sunt un aport îndoelnic.

Tocmai în acest mediu, îngrijirea și creșterea copiilor trebuie să fie mai atentă, bazată pe cunoștințe serioase și cum o mare parte din populația noastră infantilă, urbană și rurală, intră în această categorie, educația mamelor este de o actualitate arzătoare.

În privința sănătății copiilor de a treia vârstă, școala ar fi un mijloc și o ocazie binevenită, pentru a promova cunoștințele igienice și dragostea pentru o viață igienică, dar în această direcție câmpul de activitate este aproape neatins în Banat.

Construcția clădirilor școlare vechi nu respectă nici cele mai elementare cerințe, iar cât privește difuzarea cunoștințelor igienice prin școală, acestea sunt lăsate cu totul la o parte, fiindcă la noi s'a încuibat credința greșită, conform căreia cultura este exclusiv de ordin spiritual. Și ce n'ar putea să facă medicul școlar sau chiar singur dascălul, atât din punct de vedere curativ cât și preventiv! Dar, medicul școlar nu există, iar acolo unde câte un medic poartă acest titlu, el nu are posibilitatea de a lucra, deși cu mici eforturi, orice comitet școlar ar putea procura cele necesare activității medicale în școală.

În afară de problema mortalității infantile și a sănătății copiilor, Banatul mai are o gravă problemă sanitară, aceea a tuberculozei, care în unele sate prezintă o însemnătate masivă.

Față de aceste nevoi ale sănătății, aparatul sanitar, moștenit și complectat între timp, a menținut încă în multe locuri pe tipul micului negustor de sănătate, a cărui adaptabilitate la nevoile populației noastre rurale e problematică.

Este adevărat că pe teren sanitar s'a făcut în Banat în era românească, mai ales în ultimii ani, mai mult decât în tot timpul dinainte — spitale și clădiri școlare, dispensarii rurale polivalente și de puericultură, case de ocrotire și o plasă sanitară model, înmulțirea circumscripțiilor medicale, etc. — dar realizările de până acum sunt încă prea slabe pentru a influența în mod temeinic sănătatea poporului nostru.

În privința substratului material al provinciei, structura economică și repartizarea ramurilor de producție au făcut ca Românii bănățeni, — rămași la îndeletnicirile economice arhaice și neorganizați până astăzi, — tributari ai producției co-

merciale și industriale moderne; la care neamul nostru nu participă, iar din păturile sociale superioare românești au făcut instrumente docile ale unui stat burghez, în care lipsesc burghezii, adevăc stâlpii, români.

Mai mult decât atât, un concurs nefericit de împrejurări care s'ar fi putut evita într'un stat cu preocupări demografice conștiente, a topit micile economii ale harnicilor gospodării țărănești, iar în unele părți ale Banatului a creat o adevărată stare de sclăvie a populației autohtone. În județul Caraș, de exemplu, cel mai năpăstuit județ din România sub raport demografic, foștii proprietari ai averii comune grănicerești cu sediul în Biserica-Albă, au fost expropriați în vederea lichidării chestiunilor dintre Statul român și jugoslav, dar nici până astăzi n'au fost reîmproprietăriți; în schimb au fost puși la amenzi pentru casele construite între timp și terenurile ocupate de ei în virtutea dreptului celui flămând, devenit din proprietar colectiv om fără căpătâi, din cauza unor neglijențe birocratice.

În același județ, societatea U. D. R., care deține o suprafață de 240.000 jughere achiziționate pe vremea austriacă pentru un preț derizoriu și care are imense beneficii din partea Statului, duce o politică demografică de sugrumare a elementului românesc băștinaș.

Asemenea exemple și nenumărate altele, pe care în lipsa de timp nu le mai înșirăm, ne învederează îndeajuns legătura strânsă dintre situația economică și mișcarea demografică a populației românești din Banat.

Infățișând în mod lapidar câteva din aspectele principale ale regresului nostru demografic, am putut vedea că, nu este vorba de un popor muribund, căruia urmează să-i cântăm prohodul, ci de o armată împuștinată în urma luptelor ce avangardă pe care le-a dat cu alte popoare și deseori cu neînțelegerea propriilor camarazi. Astăzi, când începem să ne regăsim unii pe alții, frați din toate unghiurile țării, o singură întrebare se pune: ce este de făcut pentru a întări avangarda neamului românesc la hotarele cele mai primejduite?

Mijloacele menite să îndrepteze situația prezentă sunt multe și variate, unele mai modeste, altele mai vaste și mai radicale. A se cântări oportunitatea și randamentul, a le coordona și a le aplica, este o chestiune pur tehnică, pe care, dacă am discuta-o astăzi împreună, ar însemna să abuzăm prea mult

de paciența și de indulgența D-Voastră și totodată să pierdem din vedere pădurea de dragul copacilor. Ele au fost studiate în bună parte, la noi ca și în alte țări care le-au aplicat.

Cetind cu atenție inventarul nostru social, soluțiile se impun dela sine. Iar dacă am avea nevoie de oarecari cunoștințe noi de ordin tehnic și pentru a evita greșelile începutului n'avem decât să cercetăm ce fac două mari țări latine, Franța și Italia, pentru a-și păstra numărul — de care depinde în primul rând forța, progresul, siguranța și expansiunea unui popor, și pentru a-și conserva și fortifica populația lor infantilă. Concepția și execuția însă va trebui să fie a noastră și ea trebuie să izvorească din realitățile noastre.

Cu titlu informativ amintim că, în Franța se cheltuiesc miliarde cu întărirea materială și morală a familiilor numeroase, că în Italia un milion de copii dela 6-12 ani a beneficiat în acest an de aer, soare, alimentație bună și educație corespunzătoare în coloniile de vară și în scurt timp se va ajunge la cifra de $4\frac{1}{2}$ milioane, adecă totalitatea populației școlare.

Amândouă aceste țări, dar mai ales Italia, au organizații vaste de asistență a copiilor, care caută pe toate căile să păstreze orice viață de copil primejduită și notați bine că, aceste două țări mari și puternice au numai o mică porțiune din frontierele lor descoperită, iar noi le avem aproape pe toate și pe deasupra pe cele două versante ale culmii carpatine bat vânturi mai năprasnice — la propriu și la figurat — decât pe Coasta de azur, sau la Napoli.

Italia a purtat și a câștigat rând pe rând bătălia grâului, a tuberculozei, în câțiva ani va câștiga și bătălia demografică; noi ne irosim puterile în bătălii electorale, în care nu există decât învinși.

Intre timp, rândurile ni se răresc, nouile generații sunt tot mai puțin rezistente, bogățiile pământului care ne-a hrănit două milenii, de-arândul, ne scapă din mâini.

Leagănul românismului — Banatul, Țara Hațegului și Oltenia — constituie astăzi cea dintâi mare spărtură care s'a produs în edificiul poporului român. Să așteptăm până când se va clătina toată construcția?

De aci, din cel mai primejduit colț al țării, să cerem sus și tare: înlăturarea a tot ce poate desbina pe fiii aceluiași neam și înscrierea între preocupările principale ale guvernelor de totdeauna grija pentru întărirea leagănului poporului

român. Astăzi redresarea este posibilă; mâine, poate va fi prea târziu.

Inaugurarea eventuală a unei politici demografice ne dă câteva perspective imediate dintre cele mai încurajatoare.

În primul rând ne așteptăm la o coordonare a acțiunilor parțiale care este de o necesitate imperioasă pentru a evita fărâmițarea mijloacelor disponibile.

În prezent este aproape o imposibilitate să grupăm diferitele ramificațiuni ale puterii de stat în vederea unei acțiuni unitare. Mai mult decât atât, chiar pe terenul asistenței infantile colaborarea între serviciile similare ale Statului, regiilor autonome și cele particulare este o utopie. Ingrădirile și formele rigide împiedecă formarea unui bloc unitar ceea ce are drept efect nefavorabil risipirea forțelor și o asistență incompetentă a copilăriei. Însăși capitala provinciei cu numeroasele ei instituțiuni de protecție infantilă nu a reușit să amelioreze în mod sensibil soarta copilăriei.

În provincie situația este și mai rea sub raportul colaborării. Fiecare ramură administrativă lucrează complet independent așa că, bunăoară, învățătorul satului nu poate iniția acțiuni de interes obștesc cu preotul, decât prin intermediul serviciilor centrale.

Prin inaugurarea politicii demografice sperăm ca toate aceste anomalii să dispară și că în fine, aparatul administrativ, bisericesc, școlar, sanitar și economic vor putea lucra mână în mână în favorul tinerelor generații.

Al doilea efect salutar va fi mobilizarea unor mijloace materiale mai însemnate, căci fără acestea nimic nu se va putea obține.

Contribuția diferitelor tagme sociale la ridicarea nivelului sanitar al copilăriei este astăzi mai mult decât modestă.

Cu chete, ceaiuri dansante, baluri și mici ajutoare la sărbători mari, se pot face gesturi mărunte de milă socială, dar nu se poate susține o politică demografică.

În această direcție se cer contribuțiuni mai mari, cari la nevoie trebuie să meargă până la sacrificii.

Nu le cerem din partea statului; le avem aci la fața locului.

Avem nenumărate înjghebări economice și financiare, care mănuesc miliarde și primesc fel de fel de înlesniri și favoruri din partea statului. Ce-ar fi dacă conducătorii acestora ar

vârșă o parte din câștigul lor în favorul viitorilor soldați, căroro li se va cere la un moment dat să aducă suprema jertfă, aceea a vieții, pentru apărarea și prosperitatea capitalului industrial și bancar? Ar fi un act revoluționar, de răsturnare a unei anumite ordine sociale? Dimpotrivă, ar fi pur și simplu un act de cumișenie, care este la ordinea zilei în toate țările consolidate. În Italia, de pildă, industriașii nu se ocupă numai de profit, de salarii și de muncă, ci asistă anual, sub diferite forme, două milioane de copii de-ai muncitorilor, spre mulțumirea ambelor tabere. Iar dacă actele de cumișenie nu se produc în mod spontan, ele trebuiesc impuse așa cum au fost impuse și favorurile.

Urmărind mai departe acest fir al gândirii, va ieși la iveală, că mijloacele materiale care se pot procura dela fața locului, sunt suficiente pentru a asigura un mers ascendent al poporului din Banat.

Al treilea efect bun al politicii demografice va fi utilizarea rațională a mijloacelor disponibile, intervenind în fiecare loc în modul cel mai adecvat, potrivit cu necesitățile locale, care trebuiesc studiate din caz în caz. Nu putem generaliza un sistem oarecare; de exemplu nu putem afirma că, făurind o rețea de personal sanitar (medici, surori de ocrotire, etc.) pe întreg cuprinsul Banatului, am rezolvit problema depopulării, dacă acțiunea se adresează unei populații lipsite de orice bază economică; sau că, stârpind analfabetismul se va produce ascensiunea demografică, dacă populația e decimată de tuberculoză, etc., etc.

Poporul român, ca dealtfel toate popoarele latine, nu este în funcție de sisteme, ci de oameni. Experiența sistemelor schimbate într'un ritm tumultos în cei aproape 20 de ani din urmă a fost dezastruoasă, prin urmare nu e cazul să o mai verificăm și în materie de politică demografică. Aci ne trebuiesc oameni cari să intervie în mod energic acolo unde este necesar și cu mijloacele care sunt necesare, evident oameni cu dragoste de țară și de neam fiindcă — vorba lui A. C. Popovici — cei cari nu o au, „sunt oameni fără caracter, vagabonzi”, prin urmare cu ei nu se poate clădi nimic durabil.

Fiindcă am ajuns pe punctul de a indica perspective să încercăm a ne imagina o viață în care toți cei cari dețin o răspundere cât de mică din orice domeniu al vieții publice nu sunt simpli oameni cari câștigă o pâine, mai bună sau mai

rea, de pe urma științei și priceperii lor, mai mare sau mai mică, ci sunt apostoli ai profesiei lor în favorul continuității neamului nostru pe aceste plaiuri. Preoți cari să treacă dela imprecăziunile de pe amvon la o pastorație individuală, dascăli cari să aibă pasiunea de a desvolta în elevi tot ce este nobil și creator, medici cari să destelenească ogorul părgănit al sănătății neamului pentru a crește și îngriji generații robuste, economiști, economi și meseriași cari să pună în folosul umanității tot ceea ce pământul și creerul ne pot da, etc., desigur vor putea crea o viață superioară, în care valoarea individului va fi măsurată nu după ceea ce a putut lua dela alții pentru sine, ci după ceea ce a fost în stare să dea dela sine în folosul semenilor săi.

A zugrăvi această viață e un lucru foarte ispititor și se potrivește caracterului visător al Românului. Noi însă trebuie să rămănem pe planul realităților. Să facem tot ceea ce putem face în prezent cu mijloacele noastre reduse — mâine încadrați în viitoarea politică demografică a țării — în folosul noilor generații, lăsând în sarcina viitorului răspunsurile la îndoielile chinuitoare ale filosofului Vasile Pârvan, care se întreabă: „Cine va dămuri pe viitor, care-i sensul existenței națiunii noastre? Cine va feri națiunea noastră de tragedia eroului dus pe căi greșite tot mai departe de biruință? Cine va crește națiunea noastră întru eroismul activ, creator și sigur de rostul jertfei sale? Cine va învăța națiunea noastră, ce e ideea în viața popoarelor, ce e întruchiparea spre veșnicie a gândului în forma vie și în puterea renăscătoare? Cine va da națiunii noastre suprema sanctificare a scopului vieții spirituale, acordarea întru sublim a scopurilor individuale, cu cele sociale și cu cele universale; cine va releva națiunii noastre sublimul vieții spirituale active, ca biruire a morții celei a toate distrugătoare; cine-i va releva armonia eternă dintre legile neschimbate din Cosmos și legile după care se ritmează gândul nostru, omenesc?”

Vor fi preoții jertfei, ori vor fi preoții hranei?

Sunt întrebări, la care nu noi și nu în acest loc, vom putea da răspunsurile. Nouă ne ajunge să știm că, făcând tot ce putem și suntem datori să facem a crește generații viguroase ca trup și ca suflet, numărul „preoților jertfei” cu siguranță se va mări, al acelor preoți, cari la o viitoare încercare mare a neamului, ce va veni cu siguranță, nu vor pregeta să-și ver-

se sângele întru continuarea unei istorii bimilenare pe creasta Carpaților.

Dacă noi, cei de astăzi, vom reuși să lăsăm moștenire un alt climat spiritual al satului și al orașelor, dacă vom reuși să înjghebăm un început solid și durabil de grijă pentru numărul și sănătatea fizică și morală a viitoarelor generații, ne-am făcut datoria, pe care poetul pătimirii noastre a definit-o ca pe o asvârlită între trecut și viitor.

Iar când lumina din jurul nostru se va termina și din toate faptele noastre nu va rămânea decât un ecou, când după învățătura lui Carlyle, nimeni nu va întreba dacă am fost forciți sau nefericiți în viață, ci va întreba ce am făcut, ce gând sublim este să putem spera că ecoul faptelor noastre și ale urmașilor noștri, va fi ca un cântec de biruință daco-romană.

Claviaturi de toamnă

BCU Cluj **Desfrunzire** ary Cluj

Auzi? Auzi?

iarăși pică frunzele din duzi,
peste zări e numai păclă și păinjeneală,
cerul, e o mare de cerneală.

Plouă 'nct și cruciform,
orizonturile toate dorm,
auzi în vale morile
cum se 'ntrec în plâns cu ciorile?

Auzi? Auzi?

inimă, de ce te-ascunzi?
Toamna a trecut din nou pe lângă noi
Și-am rămas în vreme, amândoi...

Auzi? Auzi?

inimă, nu plânge-acum,
că pe drum,
au picat doar frunzele din duzi!...

DORIAN GROZDAN.

Inceputul naționalismului în muzică

de Vasile Ijac

Un suflet nou animă creația muzicală, reînsuflețită de contribuția unor elemente etnice, cari permit fiecărui popor, neam sau rase, fondul propriu național de dezvoltare. În ce rezidă această emancipare, cari sunt forțele noi ale muzicii naționalizate și în general ce înțelegem sub muzică națională?

Luată această noțiune sub un aspect mai larg, poate avea o interpretare deosebită. Geniul unui Sebastian Bach, Mozart, Glück, la cari găsim influențe franceze și italiene, ne-ar indica să-i clasăm drept **internaționali**, dar cercetări mai temeinice, în originea inspirațiilor și modul de exteriorizare profund german acestor trei mari stâlpi ai erei clasice îi fac într'un sens mai larg **naționali**. Oricât de internațională pare a fi arta în fond, sunt opere cari evidențiază clar neamul din care fac parte creatorii lor. Astfel putem deosebi muzica germană, italiană sau franceză după cum cel ce a scris-o este: Bach, Schumann, Brams ori Verdi, Sgambati, Bossi, sau Rameau, Bertioz, Franck. Din acest punct de vedere orice artă este națională.

Diferențele provenite din particularitățile rasei sunt foarte mici mai ales la cei vechi, cari au un caracter cosmopolit, din cauza uniformității ideii, tehnicii și stilului, prin cari s'a creat un gust internațional preponderant și de esență latină.

O forță de concepția, genialitatea și tenacitatea unui Wagner a sdruncinat însă din temelie tiranica hegemonie a acestei arte; prin el individualismul a ajuns dogmă, iar revendicările independenței politice au creat necesitatea națională în creațiile muzicale ale tuturor popoarelor. Cu un nou elan s'au desțelenit ogoarele noi inspirate din idei generale umane, fiecare însă în limba particulară a țării sale, dar cu o terminologie identică. Astfel s'a creat și dezvoltat caracterele artei diferite-lor popoare. La cei mari distingem: profunzimea, conținutul, poezia, spiritualitatea, într'un complex de perfecte cunoștinți

contrapunctice, armonice. Calitățile muzicii franceze sunt: delicatețea, claritatea și proprietăți externe ca formă, ritm, melodie. La Suedezi găsim mari predispoziții spre frumusețile naturii, sunt deci idilici; la Norvegieni și Finlandezi profunda melancolie încadrată în notă națională elegiacă. Găsim la Englezi preferința pentru idilă și cântec poporal; la America îi simțim rafinat pentru natură și ritmurile fascinante din dansuri și marșuri. Se vorbește la Ruși despre proșpețimea naivă, trecerea bruscă de la veselie la durere, pasiunea iluminată, care isvorăște din pompa ritului ortodox, originalitatea, din care s'a alimentat curentul modern și cari au suprimat hegemonia artei germanice. Se glorifică marele simț pentru natură, admirabila dragoste și muzicalitate a Cehilor; elegia, focul nobil, eleganța și capriciile Polonezilor; ritmurile focose ale dansurilor spaniole și portugheze; Cantilenele mari, simțul pentru culoare, senzul arzător, cari au cimentat secolele dearândul hegemonia și faima de aproape trei secole ale Italianilor.

Acestea sunt deci deosebirile naționale sufletești, spirituale și tehnice. Sunt exteriorizări cari aduc valori nestimate de invențiozități, concepții, speranțe, dar toate acestea sunt isvorite nu numai din prestigiul și autoritatea disciplinei germane, sursă indiscutabilă de metodă în creație, ci în deosebi din comorile nestimate ale melodiilor și dansurilor **populare**.

Recunoașterea valorii muzicii poporane se face în secolul al XVIII-lea prin Herder „*Stimmen der Völker*”, Delabondes „*Essay sur la musique*”, Abt Voglers „*Studii folclorice*”.

Elementul poporan folcloristic este întrebuițat în operă, în compozițiile muzicale instrumentale, simfonii și suite. Cântecul poporan, dansurile fructifică creația prin noutatea ritmului, metricei, armoniei și dispoziției generale. Aceasta este muzica națională adevărată. Impărăția ei nu vine din Italia, Germania sau Franța, ci de la țările cari până la romantici au stat departe de marea mișcare muzicală și chiar prin aceasta au păstrat neepuizate comori melodice, ritmice, metrice și armonice de esență și claritate pură, sinceră, care au fost apoi folosite nu numai ca bază națională, ci printr'un complex de sensibilizări și asimilări au determinat norme estetice noi.

Aceste influențe au venit din Danemarca, Suedia, Norvegia, Finlanda, Boemia, Polonia și Rusia ca tot atâtea impulsuri decisive de calitate și valoare fără limite. Muzica națională rezidă în material și stofa întrebuițată. Pentru opere

se folosesc teme din istoria națională, mituri, poezii sau picturi, eroi sau evenimente mari istorice. Simfoniile și poemele simfonice și suitele își bazează tematismul lor pe cântece populare și dansuri.

Apropierea acestei muzici de forma occidentală cosmopolită este variată; depărtarea este cu atât mai evidentă cu cât sistemul tonal e mai îndepărtat, cu cât ritmul și armoniile se diferențiază de procedeele europene. Developarea vertiginosă a curentului național popular se explică prin prospețimea și originalitatea materialului întrebuițat.

Preferința acestei muzici este eposul și balada. Liricii, idilicii și epicii sunt incomparabili superiori în acest sistem, decât pateticii, eroicii; sunt maieștrii formelor mici, mai bogăți în viziuni gingașe, poieți ai naturii, în balet și muzică de dans idealizată.

La Germanii de nord și Slavi predomină predispoziții melancolice, la sudici exuberanță, clcotirea veselă a unei vieți pline de seninătăți și optimism. Cu proprietăți delicate isvorite dintr'un ineputabil izvor de material pentru construcțiuni sonore, acest curent este de cea mai deplină eficacitate contra artei moderne filosofice, literare și estetice, lipsită de pulsul colectiv al recerințelor sociale de azi.

Prin filtrarea elementelor populare în muzica cultă s'au adus resurse noi exprimate mai complex, mai subtil.

În formele vechi epuizate s'a introdus foc nou tineresc, clar și extensiv ca și cântecul popular, arzător și vibrant ca dansul și proaspăt ca natura patriei. Se fac cercetări științifice și studii temeinice de folclor, schimb de impresii între practică și teorie. Pentru prima oară Rușii ne-au dat probe întrebuițând metodic muzica populară a seminiților rusești îndepărtate din Caucazi, de pe Volga, dela Marea Neagră, etc. În acest rezervor colorat de melancolia și poezia sufletească slavă și filtrată prin imaginația exuberantă a exoticului oriental, sunt atâtea efecte sincere și noi cari sunt adevăratele motive ale succesului muzicii rusești.

În general orice atmosferă nouă exotică e de proveniența vreunui tezaur popular. Contribuțiunile muzicii populare sunt următoarele: Gamele occidentale majore și minore după 2 secole de intensă întrebuițare se văd amenințate de gamele vechi antice: mi, la, sol, fa, mi, re, deposedate odinioară, n'având alt azil decât melodiile populare și cântecele liturgi-

ce; gama diatonică este nevoită să cedeze ceva loc și gamei din tonuri întregi, apoi gamei cromatice plină de viață și expresivitate, prin ea s'a ajuns la **atonalitate** care provoacă impresii imprecise, subtile și difuze. Modulația este tot mai frecventă, iar ritmul vecinic schimbat s'au amestecat binarul cu ternarul pentru creierea de noi și noi măsuri; coloritul orchestral nou pentru exigențele vieții moderne vecinic variate. Schimbarea dispoziției prin transformarea și adaptarea oricăror inovații a dezvoltat arta muzicală ca putere, naivitate și prospețime. Noi proprietăți, noi sonorități, inovații în melodică, ritm, armonie, timbru și mai presus de orice: sinceritate, naturalețe și plasticitate; iată ce a câștigat muzica sub influența și filtrarea elementelor naționale populare.

Ardoarea vulcanică, plenitudinea sentimentelor generale omenesti și convingerea profundă a tuturor creatorilor moderni de muzică este: că arta prin aceste transfuziuni se va desvolta vertiginos spre ținta ei veșnică fără obstacole, fiindcă în ea rezidă virtuțile colectivității din care au isvorât și cărora, printr'o nouă elaborare, li se restituie: înălțarea sufletului omenesc în regiunea ideală a unei pure spiritualități.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Peisaj nocturn^{*)}

Se 'mbracă noaptea mândră în mantia
Cernită parc'ar fi la festival.
Ca o sprânceană luna de opal
In raze 'mprăștie melancolia.

Un fluer cântă trăgănat pe deal,
In noapte risipindu-și simfonia,
Iar vântul sobru-și termină solia,
Abia ritmând prin crângul autumnal.

Și plopii svelți cu talia felină
Doinesc din frunze cântece de dor, —
Incremenind în liniștea meschină.

Cu basmul melodiilor ce mor
Și-a apelor ce murmură 'n surdină,
Se 'nchide noaptea într'un pustiu decor.

PAVEL BUTAN.

*) Din vol. ms. „In crânguri violete”.

Ironia satului în strigături

(Câteva reflexiuni în jurul strigăturilor culese din Pojejena de Sus)

de Gh. Atanasiu

O parte din caracteristica firii românului, o întregește, natural, și acea **ironie** fină, strecurată pieziș, al cărei minunat dar, prin lipsa de brutalitate, e că nu ne supără. Strigăturile ce le auzim la „joc” sunt împletituri de versuri dibace, unde ironia se strecoară șerpuitor, ca o glumă, ca un avertisment de îngăduință prietenească „mai e timp să te îndrepti!”. Strigăturile s’au format în timp, după multă cumpănire și s’au șlefuit în versuri purtate din gură în gură, până s’a găsit unul mai dibaciu să le fixeze definitiv.

Caracteristica lor e că nu permit să le spui la orice ocazie, căci aruncate la întâmplare, devin banale și pierd din farmec. Țăranul nostru are un simț sănătos al demnității și al respectului față de semen, oricât de nevoiaș ar fi.

Strigăturile se spun numai în volbura jocului și a veseliei. Iau forma glumelor când fiecare își deschide inima, și-și luminează sufletul de bucurie. Înțelesul strigăturilor ating obiceiuri și lipsuri fizice și morale. Ironizarea obiceiurilor și lipsurilor de ordin sufletesc, redată în strigături nu numai că nu supără dar aduc și un zâmbet de îngăduință pe buzele celui avertizat, deși adevărul de multe ori e evident.

Din cele câteva zeci de strigături, ce-am cules din Pojejena, am constatat ironii îndreptate asupra: **soacerei, luxului, bogăției și sărăciei, dragostei înfocate și pătimașe, ușurinței, nepriceperii și geloziei.**

Pentru gândul că nu trebuie soacră în casă, se strigă:

„Zis-a mama să mă ’nsor
Să-i aduc un ajutor
S’o trântescă de cuptor”.

Ca să adauge, drept răspuns din partea norei:

„Bucură-te soacră mare
C’ai căpătat noră tare
Să-ți ajute la ciubăr
Să te scuture de păr”.

Mirodeniile, pudra și alte sulemeneli pe care deobicei le pun pe față fetele, le ironizează, la joc:

„Sus! Sus! Sus! Mândruț-o sus!
Că prea multe-albele-ai pus
Și pre nas nu ți-a ajuns
Și ți-o rămas nasul gol
Ca o muche de topor”

Pentru „făloșie” băiatul aruncă strigătura:

„Are mama doi purcei
Ii vinde și-i ia cercei
Are mama vacă 'n tindă
O vinde și-i ia oglindă”.

La care fata nu rămâne fără răspuns:

„Badea numai cisme are
Și se ține gazdă mare
De-ar avea și cioareci noi
Nici n'ar mai vorbi cu noi”.

Caracteristică este ironia îndreptată în contra obiceiului ce-l au de-a cumpăra „haine” dela oraș. În versul strigăturii lor e și o biciuire pentru neglijarea industriei casnice, în favoarea produselor străine, cumpărate pe piață.

„Vai sărace șetrele
Cum îmbracă fetele
De n'ar fi jidovi și șatre
N'ai vedea fete 'mbrăcate”.

Tot pentru „făloșie” se mai strigă în volbura jocului: (De astă dată ca venită din partea fetei)

„Bate bade pre podele
Că cizmele nu's a tele,
Ci le-ai căpătat din sat
Bogdaproste, cui ți-a dat”.

Puțină gelozie, nedorind să fie dată pe față și ascunsă într'o mândrie indiferentă și de încredere în sine, reese din strigătura:

„Mândruț-o cu casa 'n colț,
Nu da gura la nerozi,
Ține gura numai mie,
Că sunt om de omenie”.

Teama tatălui ca feciorul său să nu nimerească rău în căsătorie, se exprimă în versurile următoare:

„Zis-a mama să mă'n sor,
Să-i aduc un ajutor,
Dară tata nu mă lasă,
Să-i aduc pe dracu'n casă”.

Bucuria mare a fetei, când își vede „drăguțul”, se strigă la joc:

Cât-e fata de micuță,
Sare 'n sus ca o broscuță,
Când își vede drăguțul,
Sare în sus ca și mâțul”.

În următoarele strofe se biciuiesc diferite defecte morale:

„Mândra cea cu ochii verzi,
Niciodată să n'o crezi,
Când ea zice: zău, zău, zău,
Atunci minte și mai rău”.

Ironia merge tot mai accentuată:

„Insoară-te măi copile,
Ia pe toanta după tine”.

Și apoi:

„Fata cu păru 'ncrețit,
Face mălaiul urât,
Când l-asvârle în cuptor,
Chiamă satu 'n ajutor”.

Sau:

„Fata mamei se mărită,
Și nu știe face pită,
Dar de pită n'ar fi baiu,
Căci nu știe nici mălaiu,
Nici de mălaiu n'ar fi hibă,
Dac'ar ști și mămăligă”.

Și așa săteanul își ironizează propriile lipsuri și obiceiuri, într'o formă glumeață, spusă în veselia jocului, având și menirea să descrețească frunțile înăsprite de munca din cursul săptămânii.

Sunt gânduri simple, țâșniri de adâncă observație, din viața care se scurge, lin, între sărbători și zile de lucru.

Natural, aceste strigături auzite la Pojejena de Sus, le putem auzi, multe din ele, mai în toate satele, cu mici schimbări, sau în diferite variante.

Foldor muzical*)

Cules și notat de NICOLAE URȘU

1. Colinda Păcurarului

dela

Sălăgean Dumitru, 14 a.

Sântana/Arad/, 1937.

Andantino ♩ = 72.

Co-lo'n deal și du-pă deal, Co-lo'n deal și
dū-pă deal, Dal-be flo-ri- le de măr.

Colo'n deal și după deal, (bis) Am albit și eu ca voi",
Dalbe florile de măr, Când din fluieră tăcea,
Grea turmă de oi se vede. „ Oile în grai grăia:
Lângă ele cine șede? „ „Dragul nost, stăpânul nost,
Șede lariul, păcurariul, „ Scapă-ne numai din post,
Cu fluiera 'nferecatu, „ C'apoi și noi te-om einști
Cu brău roșu 'ntărlălatu, „ La crăciun c'un suman bun,
Când din fluieră zicea, La Sân-Georz c'un miel frumos,
Păcurariul le zicea: „ La Paștița cu jinchită.
„Mânci-vă focul de oi, „
Că de când stau lângă voi, „

2. Cântece de stea

a)

dela

Dr. Ilie Ionca, 30 a.

Borlovenii-Vechi/Caras,
1937.

Quasi recitativo ♩ = 138.

Cră-ciu-ne, moș bă- tră- ne, Sal-t'a-cumși te bu-cu-ră
foar-te bi- ne, Că as- tăzi ni s'a nas- cut Criștos

4.6
cel făr' de'n-ce- put.

*) Din colecția inedită de „Colinde și cântece de stea“ (N. Ursu“.

b)

d 1.

Dr. Elis Ienea, 30 a.

Borloveni Vechi / Caraș

1937.5.

Moderato $\text{♩} = 104.$ 1.2.

E-de-ne, E-de-ne Gă-șă-te-a-a-cu-na-bi-ne,
Si tu Vit-le-e-me,
Că Me-si-a vi-ne, vi-ne.

2. Auzi tu Achime
Și Ana cu tine.
Săltați acum în strigare bis
Feciori și fecioare ..	4. Tu peștere mică,
Cu iesluța strigă:
„Mărire 'mpărate, Ție, bis
Născute Mesie“ ..
3. Isaiia strigă,
David întrâmbită,
Că Mesia s'a născut, bis
Zisa s'a umplut ..	5. Noilor popară,
Acum se coboară
Peste toți mila bogată bis
Cu prea multă plată ..

Baladă veche^{*)}

Când păscutele s'începe în floare

Munții strălucesc dinsoare,

Zărilor topesc cântări,

Turmele croiesc cărări,

Vulturii văzduhuri spintec,

Văile clinchetă cântec,

Fir pasc bucălăile,

Cântec umple văile

Soarele sărută zări,

Turmele pasc primăveri,

Mieii-și sburdă mițele,

Chica ciobănițele.

Și-a pornit mări pornit

Turmă cu biț însorit,

La început de primăvara

Către munți cu iarbă rară,

Fecior-munte să-mi cunune

Cu în veci de veci minune:

Doina, strânsă la mijloc

Cu un brăuleț de joc.

Și iată cum a grăit

Cronica vechiului mit

Nescris în nici o scriptură

Ci păstrat din gură 'n gură

Și scrie nescris izvod

Că a fost un voevod

Intr'al lui sfârșit de viață

Nins de multă bătrâneță

Și avea numai o față

Pentru împărăția toată

Și norodul de ciobani

Pentru lungul șir de ani.

*) Din vol. în ms. „Unde se adapă curcubeul“.

De pe-al morții pat grăi
Că atunci când va muri,
Zărilor să-l culce în poală
La stână voevodală
Și să-i cânte-a lor cântări,
Zărilor topite în zări,
Să-i cânte de mii de ori
Tril de doină, brâu de flori.

Și când ceasul așteptat
Firul vieții la curmat,
Munții au pornit să sune
Iar văile să răsune
Melodii de înmormântare
Tot condace și tropare, —
Brazi, cadelniți cu tămâie
Sufletul dus să-l mângâie
Jertfa să se îplinească
Trupul să se odihnească
Să domnească cerul sfânt
In tăcerea din mormânt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Șase săptămâni de-arândul
Popor de ciobani plângându-l,
Ocolitu-i-au mormântul,
Cum e legea și pământul,
Cu apă și cu tămâie
Ca tradiția să mâie
Un izvor nemai secăt,
Suflete de adăpat,
Și la șasă săptămâni
— Obicei vechi, din bătrâni —
Slobozitu-i-au izvorul
Toți ciobanii, tot poporul:
Pe-o șuviță de părâu
Colăcei făcuți din grâu
Cu aprinse lumânări
Pentru veșnice cărări.

Și când s'au sfârșit jelanii
Adunatu-s'au ciobanii

Voevod să mi-și aleagă
Pentru împărăția 'ntreagă.

Soare nou lucea în zare...
Flori din margini de cărare
Culegeau în cântec lin
Ciobănițe cu sân plin.
Numai ce porni să sune
Clopot pentru rugăciune,
Strunga își lăsă mulsoarea
Și 'ncepuse sărbătoarea.
Fluere cântau bătuta,
Cobzele și cu lăuta
Fermecau floare de plaiu,
Cer senin cânta din naiu,
Turmele sunau tălăngi,
Codrul tot cânta din crăngi,
Murmurau pârâiele
Horele și briele
Și din frunză îmi doinea
Un cioban alături
Cum doinesc de-atâtea ori
Craii plaiului cu flori.

Din stână din poeniță
Imi ieși mândră crăiță:
Ochii — mure din păduri,
Gura — fragă din răsuri,
Părul — codru în amez,
Maci din grîne în obraz,
Sânii colț de cremene,
Sfârcul — smeuri gemene,
Șoldul — doină unduind,
Vorba — horă pentru gând
Semenic prins în cosiță,
Ciupăgar de ciobăniță,
Tot cusut cu floare rară
La pumnașe și brățară.
Rîu de munte peste sâni,
Pârâiaș prelins de mâini;
Pe obeala de opreg ,

A cusut ea, ceriu întreg
Pe cătrintă, peste fir,
Viorea și trandafir.
Ciucuri — râuri muntenesti,
Portul — doine românești.

.....
Au trecut ani după ani...
Din poporul de ciobani
Alt genunche s'a născut...
Și alți ani au mai trecut...
Și spune neseris izvod
Că fiica de voevod
Ea Dochia se chema;
Și când ea îmbătrânea:

Vremea pribegirii iat-o...
Munții iarba și-au gătat-o,
Râurile stau secate
Și turmele însetate
Culmile stau pârjolate
Și turmele flămânzite,
Mieii mor în pânțec
Și 'n fluer mor cântece.
Și s'a dus, s'a dus, s'a dus,
Sus, în sus, pe munte 'n sus,
Dochia din alte zori
Cu-a ei turmă de miori...

.....
Pe drumul cojoacelor,
Pe drumul soroacelor,
Au plecat arhangheli vii
Ciobani în nălbite ii,
Cu șuba în umeri prinsă.
Și cu fața: — zare-aprinsă.
Cu opinci îngurgiate
Și cu pletele pe spate...
Incinși cu brăciri de lână,
Ca în datina bătrână,
Cu mustețe răsucite,
Cu furcerea călitate.

Trei ciobani vânjoși, trei crai,
Sburau pe sălbatici cai,
Peste codrii, peste plaiu,
Peste zare peste raiu,
Să-și găsească lor crăiasă,
Turma miorilor, făloasă.
Jos în vale-a rămâneat
Leagăn de voevodat.
Stânile în larg de zări,
Inierbitele cărări,
Ciobănițe și zăvod
Și mormânt de voevod.

Munții toți argint curat,
Cer senin i-a sărutat,
Ierni de viscol mi i-a nins
Și furtunile i-a plîns.
Iezerile-s înghețate
Subt ninsori nenumărate,
Peștera și-a pus peceti
De zăpadă și sloieli
Subt o buză de zăbrani
Ce îmi văd cei trei ciobani?
— Gălgăie izvor din ghiață,
Singurul semn de viață;
Și mai văd ochi căutători
Peste întinsul de ninsori,
Mușuroaiele de steiu:
Dochia și turma ei...

De acum, iată-ș plecați
Trei ciobani, cei trei fărtați,
Să vestească stâniilor
Dela brîul munților...

Deodată îmi răsare
Din adânc din depărtare
Curcubeu țesut în datini...
— Munte rîurile-ți clatini...
Curcubeul înșetat
Imi căuta izvor curat

Să adape obicei
In nemai secat știubei.
Și-a 'ntins coarda peste munte
Peste vechi credințe punte,
Și-alerga spre cel izvor
Singurul clocotitor
In toți munții înghețați
In toți munții însetați
Și dintr'un știubei sărac
Izvorî prin lumi nou veac.
Cerul tot s'a însorit
Munții toți au înverzit,
Inflorite-s căile,
Flori pasc bucălăile,
Cântec zările-au aprins
Flori cosițele și-au prins,
Lapte curge în găleți,
Viață curge 'n alte vieți.

La cea buză de știubei

Ce minune Doamne, ce-i?
Cine cântă doină nouă?
Ce turmă cu ochi de rouă?
Cine cântă așa cu drag
Din fluer de verde fag?
Ce hore au răsărit?
Ce minune s'a 'mplinit?
Cine-i mândrul ciobănel
Cu zăvozii după el?
Cine-i crai nemai văzut?
Ce minune s'a născut?
Cine știe-a tălmăcire
Ce minune-i peste fire?
Ce cântec ne auzit
In văzduhul liniștit?

O legendă s'a împlinit
La știubei în munți urzit,
Curcubeu-i adăpat,
Dochia s'a 'ntruchipat
Intr'un mândru voevod,

Cum spune nescris izvod,
Căci sortit i-a fost să moară
La 'nceputuri de izvoară,
De unde ea a sorbit
Nainte de-a fi murit,
Din știubei ce-a adăpat,
Curcubeul însetat...

.....
Neamul de ciobani trăiește!
Din tradiții legi croiește,
Făurește noi cărări,
Peste vremuri peste zări,
Se hrănește din credinți
Cu amar și suferinți,
Se adapă din știubeie
Alături de curcubeie...

GRIGORE BUGARIN

„Trandafirii palizi“

BCU **De dincolo...** Library Cluj

...Și flori și frunze câte-au mai rămas
Peste mormântu-ți veșted se respiră...
De toți uitate într'un colț retras,
Bătrâna cruce brațele-și deșiră.
Tăcerea-ți rece simt cum mă 'nfioară
Și plânsul cald cum mi-l înneacă 'n glas.
Și sufletu-mi cu fiecare ceas,
Il simt cum după tine se strecoară.
Cât ne găsim de-aproape amândoi,
Și totuși, câtă lume ne despărte!..
Câtă durere-am îngropat în noi
Și 'n labirintul unor vieți deșartel!..
.....
Iți calcă toamnele peste sicriu;
Din trecere sarcastic te cuprind..
Și vântul printre cruci îl văd rânjind
A gol, deșertăciune și pustiu...

PAVEL BUTAN.

Poezii populare din Banat

(Din colecția Prof. Tr. Topliceanu)

Nu Țo fi bade păcat
Când ai vrut m'ai sărutat;
Am crezut c'ai meu vei fi
La 'nșelat nici nu gândii;
Dar acu putui vedea
Că tare-i credința ta;
Ți-am văzut și jurământul —
Ca pe frunză-l duce vântul.
Eu rămân cu jale multă
Parcă inima mi-e ruptă;
Ruptă 'n două, ruptă 'n trei
De dorul ochilor tăi.

Și gândese că-i ruptă linpatru Cluj
Drag nici când nu mi-o fi altu.

Cine strică dragostea
Rupă-i dorul inima.
Să n'aibă altă dulceță
Numa jale în viață.
Ardă-i casa 'ntreagă 'n foc —
El rămână orb de tot.
Să ia straiță în spinare
Și s'apuce drumul mare;
Să meargă din casă 'n casă,
Cersind cojile rămasă
Dela alții după masă.
Și la casa mea să vină
Două coji să-i dau de milă.

(Auzite dela C. Cimponeriu, alfabet,
33 de ani, Belinț 1934).

Dela Adunarea generală a Aștrei.

Cuvântarea D-lui General Al. Bunescu, Comandantul Diviziei I. Timișoara, reprezentant al Ministerului Apărării Naționale.

**PREA SFINȚIȚI PĂRINȚI
DOMNULE PREȘEDINTE,
DOAMNELOR ȘI DOMNILOR,**

Sunt fericit să iau cuvântul la această înălțătoare adunare, în dubla mea calitate de reprezentant oficial al Domnului Ministru al Apărării Naționale și de Comandant al garnizoanei Timișoara, a metropolei Banatului, care are marea cinste de a găzdui astăzi adunarea Generală a Societății „Astra”.

Sunt fericit Domnilor că iau cuvântul astăzi, aci, pentru că există o mare afinitate între bătrâna și strălucita Societate de Cultură românească Astra și armata română.

Societatea Astra a fost aproape un veac păstrătoarea românismului în Ardeal și Banat.

Societatea „Astra” a fost torța aprinsă a ideii naționale aci, unde atâtea forțe oculte au căutat să întunece, să distrugă și să asuprească poporul românesc.

Societatea „Astra” nu numai că a păstrat inexpugnabile cetățile românismului pe toată întinderea Ardealului și Banatului, dar ceva mai mult, a cucerit, a redeșteptat, a pătruns și a creiat prin acțiunea ei martiri, care au căzut pe acest câmp de luptă, dătător prin aceasta la și mai noi și mai puternice drepturi.

Societatea „Astra” a apărât și a cucerit înainte ca armata română să pătrundă și se desăvârșească această operă.

Societatea „Astra” a fost prin aceasta avangarda armatei române trimisă cu decenii înainte în cetatea românismului.

Iată de ce, domnilor, ziceam că există o strânsă afinitate între noi și iată de ce am un sentiment de emoție atunci când vin astăzi aci, să salut în numele Domnului Ministru al Apărării Naționale și în numele armatei adunarea generală a venerabilei Societăți „Astra”.

Sunt sigur Domnilor, ca așa cum sunteți toți membrii ai acestei Societăți de cultură românească, călăuziți de sentimentul cel mai profund dinastic și patriotic veți da lucrărilor D-Voastre același caracter profund național, care stă astăzi, mai mult ca oricând la baza oricărei opere românești.

Sunt sigur, Domnilor, că așa cum decurând ați descins aci în Banat ca să lărgiți opera, veți căuta să o lărgiți și mai mult și să o întregiți, scorbând în Vechiul Regat pentru ca având în față mereu îndemnul M. S. Regelui, să realizați unirea sufletească a tuturor Românilor într-o acțiune unitară, puternică, nestăpănită și definitivă, polarizând și adunând toate

forțele atâtor societăți de cultură românească, într'una singură sub egida M. S. Regelui.

În aceste sentimente, eu vă aduc aci forțele noastre spirituale și vă asigurăm de întregul concurs, pentru realizarea aspirațiilor naționaliste și patriotice care v'au întovărășit și vă întovărășesc mereu pașii D-Voastre

Armata Română salută adunarea generală a Societății de cultură românească „Astra”.

Cuvântarea rostită la Adunarea Generală a „Astrei”, de către părintele I. Mităr, în numele Despărțământului „Astrei” din Banatul Iugoslav.

DOMNULE PREȘEDINTE,

Sunt aproape 19 ani împliniți de când Atoputernicul care ocărnuiește destinele popoarelor și al neamurilor, a hotărît ca o mică parte a neamului românesc să fie lăsată afară de cadrele Mării Uniri înfăptuită la 1 Dec. 1918, pentru a-și depăna firul vieții sub alte orânduiele și alte legi, făurite de mai marii poporului Iugoslav.

Știind că destinul unui popor nu se poate schimba în nici un chip, atâta timp, până când taina nepătrunsă a Dumnezeirii a hotărît ca el să dureze, noi Românii din Banatul Iugoslav, ne-am aplecat acestui destin, ne-am spus cu loialitate noului nostru stăpân, fericitul și viteazul Rege Alexandru I, iar mai apoi tânărului Rege Petru al II-lea, apropiată rudenie de sânge a Măritei Case Domnitoare a Mamei noastre România, bun prieten și sincer aliat al poporului românesc.

Întăia și cea mai de căpetenie grijă a noastră între noile împrejurări, a fost să ne aranjăm cât mai cu chibzuială și cât mai temeinic, pentru lungă-lungă durată, pentru tot timpul cât ni l-a hărăzit destinul.

Grea a mai fost grija aceasta, — atât de grea, încât nici astăzi, după 19 ani, nu ne-am scăpat de ea.

Și nici nu e de mirare: am rămas, în înțelesul cel mai strâns al cuvântului, orfani. Rând pe rând ne-au părăsit toți, toți aceia, de al căror cuvânt și îndrumare ne-am fost obișnuit să ascultăm. Azi unul, mâine altul, mai pe față, mai pe furiș, și-au luat calea spre hotar; Unii mânați desigur de dorul lăuntric după nețărmurita libertate, alții, Dumnezeu mai știe cu ce dorințe tainice, ierte-mi-se cuvântul, poate cu dorinți de înălțare, de căpătuială ușoară, căci cine poate măsura taina sufletului omenească?

Pomenindu-ne așa deodată că am rămas orfani, o adevărată străngere de inimă ne-a cuprins pe toți, dela mic până la mare, de grija, că ce va fi cu noi în viitor, — și'ntăiul nostru gând, întăia simțire care ne-a străbătut sufletul și inima a fost: cum vom putea noi, o mână de oameni, numai câteva zeci de mii, să ne păstrăm patrimoniul moștenit dela strămoșii noștri: Neamul, Limba și Legea românească, când în apropierea noastră, avem proba cea mai crudă, că frați de ai noștri, de 3—4 ori mai numeroși decât noi, au ajuns a fi numai umbra la ce ar trebui să fie.

În acești 19 ani căile alese de conducători și popor pentru ajungerea acestui ideal, de a păstra patrimoniul, nu au fost totdeauna cele mai fericite. Și nici oamenii n'au rămas aceiași ca la început: optimiști și

idealiști. Ne-am pomenit că și pe noi ne pasc multe, multe slăbiciuni, cari ne abat din calea cea bună, ducătoare la scop.

Ne-am pomenit așa deodată, cu alte curente, alte preocupări, cari pot deveni păgubitoare pentru păstrarea patrimoniului nostru strămoșesc care este neamul, limba și legea.

În strămtorarea sufletului nostru ne-a venit gândul mântuitor de a arunca o privire spre trecutul neamului, și ca o rază de lumină ce limpește mințile și deschide inimile, ne-a licărit strălucitoare din depărtări, astrul salvator al neamului nostru de dincoace de Carpați, marea noastră instituțiune care este Asociațiunea pentru Cultura și Literatura Poporului Român din Transilvania, care mai anul trecut și-a serbat cu atâta cinste și vrednicie jubileul de 75 de ani de activitate rodnică pe teren cultural-național.

Ne-a fost indeajuns să știm, ca preoți din generația trecută, rolul ce l-a deținut Astra întru închegarea sufletului românesc, și cu sufletul ușurat de o povară grea, să pornim la drumul bătătorit atâtea decenii de frații noștri mai mari, ca să înființăm la noi acasă o Astră similară celei ce atâtea decenii a luminat sufletul românesc.

Într-o însuflețire generală, în marea adunare ținută la Petrovăsâla, intelectuali și țărani români din Banatul Iugoslav au decis înființarea Asociațiunii pentru cultura poporului român din Banatul Iugoslav având următoarea lozincă: „Creșterea puterilor sufletului național prin luminarea minții cu cunoștințe folositoare și îndrumări morale cari să-l ajute și la făurirea unei conștiințe naționale, care să solidarizeze pe toți Românii în jurul unei credințe a unui ideal suprem, față de care să se întunece orice interes personal; să creadă, să simtă, să lucreze ca un singur popor, ca să-și găsească drumul lui și să înainteze pe el”.

Silintele depuse au fost încoronate de succes. Asociațiunea a reușit câștigarea aprobării de către autoritățile cele mai înalte ale statului Iugoslav și după 6 luni de existență iată-ne, ca reprezentanți ai acestei instituțiuni culturale românești, stând înaintea Domniilor-Voastre și aducându-Vă cu nețărmurită dragoste de frați mai mici salutul modestei noastre instituțiuni culturale, dorindu-Vă glorioasă și rodnică activitate cultural-națională pentru toate timpurile.

Totdeodată Vă rugăm Domnule Președinte, să Vă îndreptați privirile și spre noi cu multă bunăvoință și dragoste, sprijinindu-ne în năzuințele noastre culturale și de întărire națională.

Cuvântarea D-lui Em. Bocuța în numele Fundațiilor Culturale Principele Carol și al Societății Scriitorilor Români.

**DOMNULE PREȘEDINTE,
ONORATĂ ADUNARE GENERALĂ,**

Fundația Culturală Principele Carol a venit cu grabă și cu bucurie la chemarea Astei, ca se ia parte la această adunare anuală. Ca și în alți ani, directorul ei general, D. Prof. Gusti, ar fi fost însuși aci, dacă alte însărcinări, de prezentare a culturii și muncii românești peste hotare,

nu l-ar fi ținut departe de țară. Aceasta nu l-a împiedecat însă să vă trimeată, prin mine, salutul și toate urările sale.

Citind cu luare aminte darea de seamă a Comitetului central și a numeroaselor și harnicelor despărțăminte două convingeri, deopotrivă de inviorătoare, se desprind pentru oricine.

Cea dintâi privește planul de lucru general și tot ce a putut din el să ajungă faptă, dela întâlnirea noastră din urmă dela Blaj și până astăzi. Atât activitatea obișnuită zi de zi cât și manifestările caracteristice ale școlilor fărănești și ale Șeimilor arată Astra, nu numai ca una din cele mai vechi și încercate, cea mai veche și cea mai încercată societate culturală românească, dar ca un atelier de lucru cultural plin de putere, de înțelegere a vremurilor și de spirit de inițiativă. Noi, celelalte organizații cu scopuri înrudite, venim ca să prețuim ceea ce s'a făcut în această ramură și să luăm indemnuri și învățatură. Cine crede că mai are de învățat, este viu și înaintează, iar cine crede că poate să rămână în înțelepciunea lui, a îmbătrânit demult și dă îndărăt.

A doua convingere, pe care o câștigă cineva din cercetarea dării de seamă, este însă, poate, și mai însemnată decât cea dintâi. Cu acel program de lucru Astra ar fi fost o societate culturală, care ar fi putut să aibă ființă în orice parte de țară, cu rezultate asemănătoare, după priceperea și râvna oamenilor dela cârma ei. Iată însă că apar, după problemele generale, problemele propriuzise ale Transilvaniei și ale acestor părți de țară: problema românilor secuizați, problema sufletului românesc pe granița de vest. Problema Banatului, nu numai a natalității scăzute, dar întreaga problemă a acestui bastion pus în bătaia valurilor a două granițe, cu insule de apă și de pământ și înalte și înalte de apă. Aici Astra este în adevăr stăpână și singură și dela ea așteptăm cu toții orice schimbare în bine. Lăudat fie numele Domnului că ați putut să vă încingeți în săfârșit la munca cea grea, menită să ne apere de atâtea primejdii, preamult nescolite sau amânate!

Fundația Culturală Principele Carol, care a fost înființată și lucrează acum de 16 ani, pentru ridicarea satului românesc, insuflată și supravegheată în fiecare pas al ei pe tot cuprinsul țării de Maestatea Sa Regele Carol al II-lea, ca o afirmare de unitate a problemei, alături și împreună cu toate inițiativele locale, ia parte din tot sufletul la această zi de sărbătoare a Astrei. Dela Cuhea, din plaiurile Maramureșului, și până la Rudăria și Lescovița Carașului, în marginea Clisurei, echipele ei studențești ajută, pe aceleași locuri, împlinirea unui ideal, care este al tuturor.

*

Societatea Scriitorilor Români ia parte la o adunare generală a Astrei, într-o oarecare măsură ca la o adunare proprie. Ea nu poate să uite că unii dintre membri cu care se fălește mai mult și se numără printre întemeietorii ei, au fost totdeauna în întâiele rânduri ale Astrei, dându-i din focul și din inima lor de oameni de condei și de artă. Dar nu numai atât. Astra n'a privit pe scriitori numai ca pe niște colaboratori alături de ceilalți, ci le-a cerut în totdeauna din sufletul lor pentru sufletul ei, și a crezut în carte și a întrebuințat-o ca unealta cea mai bună de lucru. Fără să amintesc de bibliotecile Astrei și de atâtea alte publicații, ea are astăzi

în „Gând Românesc” cea mai frumos scrisă și cea mai sănătos inspirată din revistele Transilvaniei, și poate nu numai ale Transilvaniei.

Pentru toată această muncă împletită de mai multe zeci de ani și pentru toată încrederea în puterile vii ale neamului românesc pe care ea o infățișează, Societatea Scriitorilor Români încredințează Astra de toată prețuirea sa și se mărturisește gata să-i fie de ajutor, pe drumul de stele pe care urcă și pe care nu se putea să nu se întâlnească.

**Cuvântarea D-nei Victoria Dragoș-Ursu în numele Fundațiilor Regale
pentru Literatură și Artă Regele Carol al II-lea.**

**DOMNULE PREȘEDINTE,
ONORATĂ ASOCIAȚIUNE,
ROMÂNCE ȘI ROMÂNI,**

În numele Fundației Culturale Regale pentru Literatură și Artă Regele Carol al II-lea, aduc bunele urări pentru spor la muncă, în noua adunare generală, cu care „Astra” își poartă mai departe, menirea glorioasă închinată luminării și înălțării neamului românesc.

Luăm parte la reculegerea prin care se cinstește amintirea străduciilor înaintași, care cu har dela Dumnezeu au făurit frumusețe românească în slovă și în toate artele, alături de inimoșii propovăduitori ce au ținut trează conștiința poporului nostru. Drumul de ei deschis în trecut, poartă azi mai mult decât oricând călăuzire pentru viitor, atunci când toate puterile se întrunesc în chibzuire, pentru a da luptei senine a gândului, tărie neclintită.

Sufletele celor care au fost, sunt încă tainica putere a acestei Asociațiuni, care mai presus de toate rămâne peste veacuri, izvor de însuflețire.

Pentru ca în învierea după mii de ani, ce a împlinit visul îndreptățitei uniri, să înflorească renașterea deplină a înaltelor însușiri, care sunt hărăzite să rămână fală trainică în civilizația omenirii, străduiesc astăzi, toate jertfele și toate priceputele avânturi, care au simțit îndemnul poronței regești.

*

Fundațiile Culturale Regale au desfășurat un program de muncă, mai mult decât apropiat, celui care cinstește trecutul glorioasei „Astre”, atât, când prin toate mijloacele caută să încurajeze răspândirea cărții, cât și prin grija, ca prin echipele tineretului studentesc, să trezească în popor bucurie către o muncă înțeleaptă și sănătoasă.

Activitatea Astei aduce în șiragul anilor cel mai frumos prinos și dintre cele mai folositoare poporului nostru, cu acea caracteristică patriarhială, pe care țaranul o numește, atât de înțelepțește, omenie.

Străbunul nostru umanism, această „omenie”, trebuie să învingă mai departe vremi vitrege și vrăsmășii cunoscute, — a căror pomenire este de prisos, pentru toți care au judecata trează.

Ținta, urmărită de Astra, rămâne aceeași, ca o flacără nestinsă pentru altarul — cămin al întregii Țări. Impotriva restriștilor trebuie apărată

România, care, spre a-și duce mai departe destinele, urmează să aibă plugari sănătoși și cărturari cinstiți, înfrățiți în hărnicie, pentru ca marea familie românească să rămână în veci de veci ginte latină.

*

Iată de ce, cu dragoste și bucurie, urmărim desbaterile Astei, atunci când cu același fineresc entuziasm de totdeauna — își caută pentru vechiul și nesdruncinatul ideal, — noi mijloace de luptă, întru păstrarea a tot ce tradiția ne arată a fi bun românesc, și întru câștigarea acelor noi învederări, pe care suntem îndreptățiți să le așteptăm dela neamul nostru.

Sunt prețioase, nu numai lunga experiență a Astei, ci și toate inițiativele și realizările, care aparțin generației „Asociațiunii” de azi. Prezența celorlalte societăți culturale la întrunirile Astei, nu este un simplu datorat omagiu, pentru înfăptuirile trecutului, ci și dorința de a cunoaște, pentru folosire, toate acele străduințe, care cu inițiativă nouă, se închină binelui obștesc.

Acesta este, între laudele meritate, cel mai mare adevăr, pe care îl mărturisim, odată cu calda urare, ce de la Fundația Regelui Carol al II-lea, vă dorește spor la muncă, acum și întru mulți ani.

Cuvântarea d-lui Dr. Cornel Corneanu, rostită în numele F. O. R-ului.

ONORATĂ ADUNARE GĂNERALĂ,

Ctitorită de ierarhul academician Nicolae Popea și de voievodul gândirii și simțirii bănățene Alexandru Mocioni, „Astra” transilvană întra la Sf. Marie mare-15 August a anului 1896, în biserica cea mare a Lugojului. Cei 800 cântăreți ai Banatului îi aștern în calea mării sale irmosul redeșteptării: „Deșteaptă-te Române”!

După 4 ani, la Sf. Maria mică-9—11 Sept. — din anul 1900 Banatul o îmbracă la izvoarele lămăduitoare ale lui Hercule în podoabe de mare preț, în mândrul său port național și o trece întovărășită de elanul grăniceresc, peste hotarele despărțitoare de neam..... Și Astra luminează pentru întâia dată, prin Banat, drumul izbăvirii românești.

Iar peste alți 2 ani, la 1 Sept. 1902, brazda Cărașului lui Simion Manguica îi dăruiește, drept simbol al trăiniciei ei peste veacuri, pe cei dintâi născuți ai săi.

Astfel și-a trasat „Astra” programul său pentru Banat. El era **cântecul, portul și copilul**. Program de stăpânire în ciuda tuturor vicisitudinilor, a pământului strămoșesc dintre Tisa și Dunăre.

Dar Alexandru Mocioni se retrage și cu el se retranșează și „Astra” în vechile-i hotare ardelenice.

După culmea a 3 decenii de suferințe, dar și de izbăvire, străfulgeră Restaurația și cu ea și „Astra” în Banat. Adunarea din 13 Noemvrie 1930 dela Caransebeș, prezidată de Regele cărturar, Majestatea Sa Carol II-lea, o înstăpânește pentru totdeauna pe aceste meleaguri istorice. Cea din 23 August 1923 dela Timișoara avea doar scopul, să consacre preșidenția activă a lui Vasile Goldiș.

Și acolo în cetatea de roditoare cultură națională și bisericească a

lui C-tin Diaconovici Loga, Ioan Popsau și Traian Doda, Banatul cere re-integrarea individualității sale istorice și în viața de stat a României întregită și prin jertfele noastre. Iar Astra reînviată prin sufletul realizator al profesorului Dr. Iuliu Moldovan are meritul de a-i fi recunoscut, cea dintâiu, acest elementar postulat de viață obștească distinctă, creindu-i Regionala, ce astăzi își prăsnuiește începutul său binecuvântat.

Și e firesc, ca la sfeștania acestei noi etape de strălucită afirmare a voinței bănățene, mireni bisericii ortodoxe române din Ardeal și Banat să vă facă urarea izbândeii desăvârșite. Dar F. O. R-ul vă face astăzi și o făgăduință. Luptător pentru realizarea integrală a testamentului Șagunian, el nu va înceta — până la biruința finală — de a stărui pentru reînvierea așezămintelor eclesiastice, care au dat în trecut, sub stăpâniri potrivnice, o înflorire specifică sufletului bănățean, și a căror ființare întârzie în țara visurilor noastre milenare.

Infrățirea „Astrei” și a F. O. R-ului o proceea și Al. Mocioni acum 41 ani, rostind: „Și până când noi, intelectualii bănățeni, ținem neclintit ca la o dogmă nerăsturnabilă la convingerea, cum că **cultura poporului cere să fie creștină și Națională.....**, până atunci... afară de **frica lui D-zeu**, altă frică nu cunosc.....”

Numai această infrățire a credinței și a culturii, aureolată de frica lui D-zeu, va duce la biruința dezideratele bănățene.

Banatul își cheamă astăzi pe toți fiii săi sub stindardul acestei solidarizări naționale.

Și „cu noi va fi D-zeu, înțelegeți bănățeni și vă plecați”!

Trăiască, crească și înflorească Regionala Bănățeană a „Astrei”.

ILIE IENEA: „Ard luminile 'n Vitol”.

Fără a fi orgolios, totuși prea mândru pentru a bate la ușa cuiva, nu mai puțin având oroare de orice reclamă, deși conștient de risc, dl **Ilie Ienea** a îndrăsnit să scoată un roman în editură proprie, și încă, într'un oraș de provincie, în care gustul literar se orientează aproape dirijat și servil după îndepărtatele și întârziatele recomandății din capitala țării, de cele mai multe ori apărute în cutare cotidian.

Și cu toate că autorul, cu o scrupulozitate cum numai încântații de perfecția celui mai mic detaliu sunt capabili, a reușit să asigure cărții o execuție tehnică de o perfecție foarte rar întâlnită la noi, romanul dlui Ienea nu a găsit cătarea, ce ar merita, la publicul timișorean.

Mai mult! De data aceasta nu a excitat curiozitatea nici acel faimos patriotism local asupra operei anunțate a unui scriitor bănățean, îndeajuns de cunoscut prin nuvelele, schițele și articolele apărute în diferite reviste bănățene.

Pe celce cunoaște însă, nu indiferența ori chiar indolența, ci acea lipsă jenantă de curaj, acea stîciune izvorîată din stîngăcia conștientă a omului lipsit de originalitate, cu deosebire pe teren literar, ce caracterizează atât de manifest pe bănățeni, nu-l surprinde faptul constatat mai sus. Spre demonstrare dăm un caz autentic. Librarului care-i recomanda cartea, un cititor i-a mărturisit fără jenă, că ar lua-o, dar n'a citit încă nici o recenzie din loc autorizat! (Și să mai zică cineva că la noi e de prisos criticul literar!).

Romanul d-lui Ienea merită toată sollicitudinea, toată luarea aminte prin faptul că este de o originalitate excepțională ca forță creatoare și ca putere de expresie.

Dar să nu anticipăm!

Dl **Ilie Ienea** ne-a dat un roman, care, întrucât acțiunea i se petrece în viitor, într'un viitor foarte îndepărtat, ar îndreptăți pe oricine să creadă că este un roman utopic, fantezist. Evident, luându-și subiectul dintr'un viitor al omenirii de acum în zece mii de ani, autorul a trebuit să prezinte și etapa de evoluție a umanității la acea dată. Și a și făcut-o. Și poate că

viziunea lui este destul de interesantă și mai ales frumoasă. Problema socială găsește aici soluții ingenioase și un deosebit farmec, precum și gânduri optimiste, înălțătoare. Dar noi credem că nu ea constituie preocuparea principală a autorului.

N-o credem aceasta din două motive.

Întâiu că autorul își brodează anecdota pe o tematică ce nu cere cu necesitate o astfel de preocupare pe prim plan. Tematica romanului este una ce nu aparține viitorului ci trecutului. E paradoxal, dar așa este. Dl Ienea ține prin romanul dsale să illustreze un crez întâlnit fără deosebire la orice popor, scumpa credință a neamurilor într-o epocă de aur a umanității, epocă fericită, pierdută în întunerecul veacurilor trecute.

Și, ca să illustreze printr-o întâmplare oarecare acest crez, o putea situa tot așa de bine într'un roman ce s'ar petrece în zilele noastre sau chiar în trecut.

Dacă autorul nostru a cedat-o viitorului, faptul nu l-ar obliga negreșit să profetească veridic viitorul umanității.

Dacă dl Ienea a proiectat romanul în viitorul atât de îndepărtat, a făcut-o dintr'o cu totul altă cauză, dintr'o necesitate de evadare din prezent, oarecum structurală.

În aceasta rezidă, credem noi, esența operei dlui Ienea, precum și cheia înțelegerii depline a acestui talent atât de original și, cum vom arăta, atât de ivit din pur sol bănățean.

Dl Ienea face parte din categoria scriitorilor, cari, după concepția vechi estetică, evadează din realitate pe motiv fie de neînțelegere obiectivă a realității fie de dispreț față de o realitate ce nu cadrează cu un ideal moral al scriitorului.

Am putea spune că tânărul scriitor bănățean se refugiază din realitatea „obiectivă” din amândouă motivele.

Pentru a arăta disprețul autorului față de așa zisa lume „obiectivă”, ne mulțumim să reproducem din una din „caisele”, adică din jurnalul intim al Linuei, eroina: „E ridicol să cântărești „realitatea” cu greutate și să spui că e mai serios gramul decât o strofă, cred. Realitatea se creează autentic ori unde e de față mintea” (p. 204). În această privință autorul este un idealist fără reticențe: realitatea creată de spiritul nostru este o realitate tot atât de vie ca și cea obiectivă. E' această o notă ce va explica structura sufletească a personajilor extrem de cerebralizate ale romanului. Vom vedea mai târziu.

Motivul moral de evadare din realitate, caracteristic grupului în care am categorisit pe autor, este atât de evidentă și pregnantă, încât constituie cea mai de seamă notă atât a autorului cât și a personajilor din roman. Aceeași Linu consideră o nenorocire zdrobitoare numai presupunerea că ea ar putea fi geloasă, rea deci. Cităm din p. 105: „S'a necăjit pe sineș. Amar. In crisalida ființei sale se afla altă ființă. Intunecată. Rea. **Și Linu nu se voia astfel** (Sublinierea este a noastră!) Aceasta este esența tuturor personajilor romanului „Ard luminile în Vitol”; o lume în care viața instinctuală a dispărut până și din vocabularul moralei: spiritul a evadat din cătușele corpului, și n'a rămas decât ca o orientare în făgașele precise ale vieții și rațiunii.

Așadar autorul este un evadat al realității pe ambele planuri; atât pe cel epistemologic cât și pe cel moral.

Dar lucru caracteristic, evadat din realitate și contemporanitate, autorul nu se refugiază în trecut. Nu. Dlui Ienea îi repugnă trecutul. Trecutul pentru dsa e barbarie, e brutalitate, instinctualitate. Nu-l poate accepta ca modalitate de reconfortare pentru nemulțumirea față de prezent. Ar fi să nege progresul, evoluția și aceasta nu poate comite temperamentul dsale. Nu! Fiindcă dsa are un fond optimist de reformator entuziast, care chiar când vrea să explice credința într'o epocă de aur a trecutului, nu o explică pe baze mistice, ci proiectând o acțiune în viitor, pe baze exclusiv raționale. Iată de ce pe acest pământ, unde „descalcă” Taav, dupăce, în sboru-i interplanetar, a rupt orice legătură cu o înaltă civilizație din care nu i-a mai rămas nici măcar o uncăltă, mintea omenească și numai ea va găsi o soluție, punând bazele unei civilizații. Va să zică mai curând e admisibil un cataclism de pe urma căruia a dispărut o civilizație, decât poveștile mistice și mitologice!

Evadarea din realitate devine astfel nu o evadare a lașului, ci o trăire aievea refuzată de realitatea „obiectivă”.

Dl Ienea dintr'un imperativ temperamental, structural deci și nu de dragul unei utopii sociale și-a situat gândul în viitor.

A fost nevoie să lămurim acestea pentru a câștiga unghiul just de privire ce-l reclamă înțelegerea simpatică, în înțeles larg, a noului roman bănățean, în tainele căruia vom încerca să intrăm abia de-aci încolo.

V. Ardelean.

GRIGORE NANDRIȘ: „Aurel C. Popovici” (1863—1917), Cernăuți 1937. Editura: „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina”.

Dela Cernăuți ne vine o broșură cuprinzând o conferință a dlui Prof. Universitar Gr. Nandriș, despre bănățeanul Aurel C. Popovici.

Autorul expune întâi viața și apoi principiile călăuzitoare ale diferitelor scrieri rămase de pe urma lui Aurel C. Popovici. În felul acesta dl Prof. Nandriș evidențiază că bănățeanul Aurel C. Popovici este, după Eminescu, reprezentantul cel mai temeinic și mai documentat al gândirii politice românești din trecut.

Din toată opera lui, însuflețită de un curat duh românesc, se desprinde o concepție naționalistă care stă la baza ideologiilor politice ce-și fac drum în zilele noastre. De aceea Aurel C. Popovici este un precursor.

Impresionantă este „mărturia” dlui Prof. S. Mehedinți din care se desprinde constatarea că bănățeanul A. Popovici a fost: „o minte limpede și o voință hotărâtă într'un timp de mare clătinare socială și politică”.

La sfârșitul cărții dl prof. Nandriș a plasat — mustrător pe bună dreptate — fotografia pietrii care străjuește la mormântul unui „ostaș al gândirii românești” în cimitirul dela Geneva.

Inscripția e simplă:

Aurel C. Popovici
Patriot român
1863—1917
Mort sărac.

Se împlinesc 19 ani dela Unire și bietul Aurel C. Popovici zace încă sub glie străină. Până când nu i se vor aduce rămășițele pământesti și nu vor fi așezate în pământul pe care l-a iubit și l-a cinstit ca nimeni altul, până atunci epitaful simplu din cimitirul dela Geneva va fi mereu cea mai teribilă mustrare pentru lipsa de cinstire pe care o arătam marilor noștri înaintași.

Aurel C. Popovici a fos român bănățean și este o datorie de onoare a noastră: de a-i aduce acasă rămășițele pământesti.

Cred că Regionala Bănățeană a Astei va face tot ce-i stă în putință ca să repare, cât mai curând, uitarea care nu ne cinsteste.

DESVELIREA MONUMENTULUI LUI CORIOLAN BRE- DICEANU LA LUGOJ.

În 31 Octombrie 1937, Lugojul s'a cinstit pe sine. Un comitet de inițiativă, în frunte cu dl Prof. Dr. Aurel Peteanu, Președintele despărțământului „Astrei” din Lugoj, a desăvârșit acțiunea la care se angajase.

De subt pânza convențională s'a ivit bustul unui tribun al Banatului, a aceluia care a fost C. Brediceanu. Într'un moment sărbătoresc chipul tribunului a luminat înc'odată sufletele celor prezenți. De-acum încolo, aces bust va fi semnul vizibil care va priveghea cărările generațiilor ce intră și ies pe poarta liceului „Coriolan Brediceanu”. Aceste generații nu vor trebui să uite niciodată activitatea patronului lor, ci ea trebuie să le fie îndrumător sigur pe căile viitorului.

A cinsti pe marii cărturari și luptători naționali din trecutul nostru este un semn de cultură.

Ceea ce ne-au lăsat ei este o continuă frământare, o titanică sfortare pentru rosturile românești, care trebuiau nu numai să reziste împotriva urgiilor istorice, ci să și triumfe.

Regionala Bănățeană a Astrei vine să aducă și pe această cale un cuvânt de recunoștință binemeritata pentru acela care a fost Coriolan Brediceanu.

Într'o vreme când urgiile istorice s'au abătut asupra neamului românesc din acest colț de țară, când siluirea entității noastre românești ajunsese singura măsură de guvernare a stăpânirii bicefale, Coriolan Brediceanu, prin activitatea lui de mare Român, ne întărea în rezistența noastră sufletească până la triumful definitiv al dreptății istorice.

Regionala Bănățeană a Astrei nu poate uita niciodată că în rândurile citorilor care au încărcat cu glorie „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român”, personalitatea lui Coriolan Brediceanu strălucește impunătoare prin marea lui dragoste de neam românesc.

Nu este o lipsă de modestie dacă amintesc că noi Bănățenii la toate răspântiile tragediei noastre istorice am oferit personalități călăuzitoare pe drumurile suferințelor ce aveau să ne ducă la izbăvire.

Cultul acestor personalități ne este mângâiere pentru zilele noastre și nădejde pentru acelea care vor veni. Căci numai adâncind sensul activității lor din trecut vom ajunge să creiem acea adevărată atmosferă de românităte de care etni-

citătea noastră națională are atâta nevoie pentru neclintita stăpânire a acestor meleaguri românești.

Bustul lui Coriolan Brediceanu ca și ale altor tribuni ai Banatului vor fi pentru noi, generațiile mai tinere, semnele tăriei de suflet cu care vom înfrunta necunoscutul veacurilor ce vor veni.

Regionala Bănățeană a Astei, reprezentând cea mai veche și mai glorioasă asociație de cultură națională românească, depune omagiul său în fața bustului dela Lugoj, semn material al tribunului Coriolan Brediceanu.

ION BREAZU: „Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire”. Cluj 1937. pag. XIII 333 Antologie.

Cartea a apărut în „Biblioteca Secției literare și filologice a Astei”.

Pentru orice cunoscător de literatură, contribuția literară a Ardealului și Banatului este evidentă. Antologia lui I. Breazu sintetizează această contribuție în tot ce are ea mai caracteristic ca povestire. Din motive ușor de înțeles, de astă dată ni se prezintă povestirea ardeleană și bănățeană numai până la Unire. Scriitorii cuprinși în această Antologie se pot împărți în două categorii: Unii care, de necontestată valoare, au rămas într'un cerc mai restrâns, mai local, oferind hrană spirituală unor cetitori mai apropiați; alții au intrat cu demnitate în rândurile marilor povestitori ai literaturii române, cucerind locuri de frunte prin opere de reală valoare literară

Ceea ce caracterizează în general povestirea ardeleană și bănățeană este faptul de a se întemeia ca fond pe caracteristicile vieții sociale-istorice a românilor din aceste părți ale pământului românesc. Spiritualitatea satului românesc de dincoace de Carpați se evidențiază în formă, uneori, deosebit de impresionantă.

Dacă unii vor înclina să creadă că o parte din povestirea ardeleană și bănățeană a primit pecetea istorică, nu trebuie să se neglijeze o altă parte a acestei povestiri care își păstrează mereu caracterul estetic-literar. Cred că Antologia lui Ion Breazu are tocmai această calitate de lămurire a cititorului literaturii ardeleni și bănățeni.

E o carte bună pe care o poate citi oricine cu deosebit folos.

Menționez că dintre bănățeni sunt trecuți în această Antologie: Ion Popovici-Bănățeanu și Mihail Gașpar. T. T.

DIMITRIE FARA: **Sbuciumare.**

Roman dramatic în cinci acte. Editura „Union”, Timișoara 1937. 86 pagini.

Actul I. se petrece în curtea unui liceu cu fete cu internat. Un grup de fete joacă „foarfeca”. Din acest joc ies în evidență unele caractere ale fetelor, raportul lor între ele și între pedagoaga școlii care este dusă cu zăhărelul.

Actul II. Scena înfățișează o cameră țărănească, unde niște babe comentează intențiile bacalaureatei Lenuța, de a-și vedea visurile spulberate, neavând mijloacele materiale de a studia mai departe.

În actul al III-lea, a cărui acțiune se petrece la București, într'un cămin de studenți, ni-se înfățișează dragostea dintre Lenuța, eroina dramei și studentul Viorel. La fine apare doctorul Anton Mavrodin, din satul Lenuței, bărbat mai în vârstă, mărturisindu-și iubirea pățimășă pentru Lenuța și cerându-o în căsătorie.

Cu toate că doctorul suportă toate cheltuielile cu studiul Lenuței, fata rămâne disperată în fața acestei hotărâri a lui Mavrodin și a părinților ei.

Conflictul dintre sentimentul de recunoștință față de doctorul Mavrodin și dintre iubirea față de Viorel, se adâncește în actul al IV-lea prin ruperea legăturilor cu fiul lor de către părinții mirelui, cari nici în ruptul capului nu vreau să audă despre căsătoria fiului lor cu fiica de țaran.

Paralel cu acest conflict se adâncește iubirea Lenuței față de Viorel ca în ziua nunții să se încheie drama cu sinuciderea Lenuței prin otrăvă. N. Jucu.

COMPOZITORUL FILARET BARBU.

În fața avântului muzical pe care l-a luat minunata țară a cântecului românesc, Banatul, ne simțim obligați să încreiorăm întreaga activitate a mănunchiului de compozitori pe care această regiune i-a dat țării. Se impune o complectă studiere a operii celor morți — Ion Vidu, Iosif Velceanu, — și o permanentă atențiune a celor în viață. Subt acest unghiu de vederi, cronica noastră muzicală va fi o permanentă oglindă

a activității făuritorilor de melodie și ca omagiu postum adus înaintașilor dispăruți dintre noi, ca o îndeplinire a obligațiilor ce le avem față de cultura românească, --- de-a o cunoaște și de-a o prețui după cum se cuvine, -- conturarea precisă a personalității compozitorilor morți și analiza amănunțită a operii lor.

Azi am rezervat paginile acestei cronică dirijorului corului „Vidu” din Lugoj, compozitorul Filaret Barbu și-anume, într-o ramură a activității sale de compozitor: muzica religioasă. Filaret Barbu a atras atenția lumii melomane prin subtila interpretare a folklorului muzical bănățean, de îndată ce a reușit să transpună în măestrite coruri mixte și bărbătești o parte însemnată de brăuri și doine, dintre cari câteva: („Duruiana”, „Hop-cică”, „Lugojana Nouă”, „Cătănioara”) au devenit adevărate capod'opere de repertor coral pe motiv melodic poporan. Neîndoios, compozițiile sale se recer executate de coruri cu material vocal ales, voci cantabile și echilibru deplin: forțe dinamice, cum ni-a dovedit a fi corul „Vidu” dela Lugoj. Facem aceste afirmații, după ce mai întâi am verificat adevărul, ascultând alesele concerte date de acest cor, atât în țară cât și în străinătate. Succesul nebanuit obținut de dl Filaret Barbu cu compozițiile sale în turneul din Cehoslovacia, la care am participat, e o deplină cheazășie pentru afirmațiile noastre.

În ulimii doi ani, dl Filaret Barbu, paralel cu muzica de operetă și cântecul poporan armonizat, a fost preocupat de muzica religioasă într-o mare măsură. Inspirat de sufletul ortodox al stranei, pătrunzând sensul „glasurilor” și-al imnurilor religioase în desăvârșirea ceremonialului liturgic, a reușit să creeze două liturgii de adâncă expresie ortodoxă, în interval de un an, și-anume: 1) Liturgia de major, ortodoxă, pentru cor bărbătesc și 2) Liturgia sfântului Ion Gură-de-Aur, pentru cor mixt. Ambele sunt scăldate în duhul vechi al stranei.

Liturgia ortodoxă pentru cor de bărbați, după cum însuși autorul arată în prefață, păstrează pe alocuri melodia grecorusească precum și câteva cântece din Dieceza Caransebeșului. Ecteniile, într'un recitativ de acord plin, sunt menite să transpună în religiozitate, iar modulațiile nenumăratelor „Dă-ne Doamne” nu sunt forțate, ci exprimă o variație melodică plăcută, în acelaș duh. În respectul vechilor alcătuirii ale

liturgiilor noastre, partea I-a și ultima, e mai săltăreață, purtând însă fiecare cântec o melodie inspirată, cu darul de a fi reținută de auditor.

În coordonanță cu actul liturgic, după cum e și firesc, începând dela Imnul Cheruvic, cântările plutesc în majestate. Aici amintim „Heruvicul”, „Pre tatăl”, „Cu vrednicie”, „Sfânt” și „Pre Tine Te laudăm”. Pentru ca întreaga valoare melodică să fie utilizată, absolut toate reclamă un puternic ansamblu coral, mai ales cele două extreme: tenorii primi și bașii. Chiar dela prima audiție, dar mai ales dacă se ascultă în repetate rânduri, întri fără să vrei în taina acestor armonii și atunci înțelesul lor se relevă deplin. Transpunerea omului în rugăciune și odihnirea sufletului în credință, iată duhul acestei liturgii.

Liturgia mixtă, în fa major, clădită pe același fond ca și liturgia ortodoxă, s'a adâncit cu forma mai mult ca prima în game vechi bisericești, creind de multe ori o muzică, pentru auzul laic; orientală. Accentuăm, pentru auzul laic, deoarece melodiile liturgice sunt inspirate din același izvor al vechei strane. Aici ne surprinde partea principală din liturgie, prin forma în care sunt redată cântările: „Sfânt” și „Ca pre împăratul”: majestos, grav, mistic, acele cutremurătoare sunete de subț pământ, cari dacă sunt magistral întrebuințate, cum a făcut-o Filaret Barbu, redau expresia religiozității în nebănuite puternicii.

Majestuozitatea imnului „Sfânt” stă în exprimarea fidelă a cuvintelor prin sunete și acorduri melodice. Mistica cunoașterii lui Dumnezeu, rămânerea sufletului în leagănul acestei cunoașteri, iată marele înțeles al acestei muzici.

Imnul „Heruvic”, lucrat polifonic, un motiv pe game de sunete întregi, e cântecul sublim al liturgiei mixte. Motivul principal, reluat la oareșari intervale de fiecare voce în parte, rămâne un timp într'un haos contrapunctic și e rezolvat apoi de-odată, într'un pasaj armonic de o desăvârșită seninătate.

Înțelesul acestei maniere de a lucra, e strâns legat de prezența credinciosului în biserică. Cântarea bisericească e menită să transpună în religiozitate, nu să conturbe credinciosul din rugăciunea sa. Câteva pasaje melodice, durate într'un forte plin și echilibrat, și-apoi duhul rugăciunii, atmosferă de adâncă religiozitate, ca murmurul rugăciunii... Iată ce a creiat Filaret Barbu în liturgiile sale.

Vocile de argint ale cântăreților din corul „Vidu” pentru a căror puternicie mai ales a făurit dirijorul Filaret Barbu compozițiile sale religioase, exprimă cântarea adusă lui Dumnezeu în timbru plin și armonios. Tot ceea ce termenul muzical poate exprima pentru armonia și echilibrul unui cor, se cuvine a se da cântăreților dela Lugoj, purtătorii unei tradiții de o sută de ani.

Actualmente, dl Filaret Barbu lucrează la primul său oratoriu, intitulat „Omul”, după textul „Biblicelor” poetului bănațean Constantin Miu-Lerca, intimul său colaborator.

Grigore Bugarin.

Reviste

— La Nr. 9—10, anul III. al revistei Clujene „**Freacățul școlai**”, condusă de D-l Vasile Chintoiu, contribuie D-l **Dr. Axente Iancu**, docent universitar la facultatea de medicină din Cluj, cu instructivul studiu intitulat „**Copiii dificili**”, apărând în mod documentat cele cinci categorii de drepturi ale copiilor, decretate la Geneva ș. a.: 1. dreptul de a se dezvolta normal și materialicește și spiritualicește; 2. dreptul de a fi hrănit; 3. dreptul de a trăi în siguranță; 4. dreptul de a-și câștiga mijloacele de existență și în fine 5. dreptul de a-și pune calitățile sale cele mai bune în serviciul fraților săi.

Raportate aceste drepturi la cazul nostru, ca țară cu o mortalitate infantilă excesivă și cu amenințări revizioniste din partea vecinilor, autorul studiului dă o atenție specială asistenței medicale în școală, înțelegerii neajunsurilor didactice și educative, sancțiunilor aplicate elevilor în școală de către corpul didactic și acasă de către părinți, de multe ori neînțelegând seamă de adevăratele scuze ale delictelor copiilor, sau ale insuficienței lor parțiale la vreo materie sau generală la toate.

Cauzele distrării, arieratului psihic, caracterului dificil la elevi sunt mai de multe ori biologice și pot fi înlăturate prin intervenții medicale sau educative.

Viața este un răspuns la impulsurile exterioare, cari deșteaptă funcțiunea centrilor nervoși, manifestându-se în reflexe centripetale: asociații de idei și reprezentatii, iar în ramura centrifugală în acte. Pentru perfecționarea celulei nervoase e nevoie de perfecționarea aparatului sensorial, iar prin gimnastică, jocuri, lucru manual, desen și ocupațiuni practice se perfecționează și aparatul motoric, se activează viața vegetativă, se disciplinează facultățile neuro-musculare, voința. Astfel elementele școlare dificile pot fi pregătite în mod util pentru viață și societate.

D-l **Zevedei Barbu**, în studiul „Funcțiunea minciunii”, pune la baza minciunii inducerea în eroare a obstacolelor ce stau în calea individului spre realizarea unor scopuri sau interese. Minciuna poate fi inconștientă ca la animalele inferioare *sympathesa* (confundarea cu mediul), *phitomimesa* și *allomimesa* (transformarea corpului după unele obiecte din mediu) cu scop protectiv, sau la animalele mai superioare și cu scop agresiv, servind la asigurarea branci.

Aplicată minciuna la copil ea servește trebuințe bio-psihice de interes imediat ca plânsul, fabulația, evitarea unei pedepse etc., și trebuințele crescând paralel cu vârsta, minciuna devine tot mai conștient legată de necesitățile individuale, apoi gregare, colective.

O altă formă a minciunii este **autominciuna** sau amăgirea de sine care se manifestă când insuficiența mediului și mijloacelor nu admite realizarea unor dorințe, iar individul substituie realizarea lor virtuală prin o realizare imaginativă, prin mitomanie, autosugestie, lăudăroșenie etc.

Minciuna prin inducerea în eroare a altora este antisocială.

D-I ALEXANDRU TOHANEANU, în studiul intitulat „**Endocrinologia și temperamentul ca problemă pedagogică**”, plecând de la principiul interferenței științelor, arată influența glandelor cu secreție externă și internă asupra fizicului și psihicului tinerilor, asupra formării temperamentului, atrage atenția educatorului asupra legăturii dintre secrețiunile glandelor și capacitatea de muncă a tinerilor, asupra surmenajului unora și asupra necesității pedagogiei de a ține seama de un ansamblu întreg de factori organici în viața organismului omenesc cari ar putea scoate știința educației din anchilozare formalistă.

Din studiul „**Gânduri pentru școala de mâine**” al d-lui **Octav Vasiliu** spicuum două și anume cele fundamentale: a) problema igienei practice școlare și b) educația civică a elevilor prin asociații.

Ambele probleme: întâia cu localuri igienice, cu sălile spre miazăzi, cu spălătoare, cu dulăpioare individuale, pahar, săpun, prosop, perie de dinți, bae, bucătăria cantinei și a doua problemă cu organizația în asociații practice se pot realiza printr-o politică școlară conformă doctrinei străjeresti și prin concursul tuturor factorilor competenți ca: guvern, administrație locală, asociații, străjeri și premilitari.

D-I I. CADARIU în studiul „**Problema moralității și educația morală**” demonstrează că individul izolat ar fi condamnat să recadă în primitivism și că fericirea individuală este legată de fericirea generală a colectivității în care individul este încadrat. Acest cadru social înfrânează egoismul individual și formează **conștiința morală**, scutul de apărare a individului de a ajunge în conflict cu colectivitatea din care face parte inevitabil.

Plecând de la un anumit spirit al unui popor cum l-a numit Hegel „**Volksggeist**”, respingând factorii fizici, geografici ca decisivi în formarea suflotească a unui popor, d-l **Anatole Chircev** în studiul d-sale „**Despre sufletul slav**”, susține că factorii distinctivi ai spiritului unui popor sunt atitudinile lui față de religie, artă și filosofie. Plecând din această premisă, autorul atribuie catolicismului un caracter universal, iar ortodoxismului o orientare spre omul singuratic cu un misticism, cu o toleranță, cu o compătimire, o identificare cu păcătosul, sau nenorocitul, cu o pasiune de a merge până la ultimele consecințe cu un altruism și abnegație care nu precupește nimic.

Autorul se identifică cu Spengler când spune că în declinul culturii sufletești a Apusului, poporul slav e chemat, să determine destinul cultural al bătrânei „Europe”... ,

O schiță a d-lui **Severeanu** intitulată „**Paula**”, monografia școlii primare din Gilău (Gelău, Gelou, Gelu, cetatea voievodului de d. G. Racoti, note sincere dintr-o călătorie în Cehoslovacia, recenzii și versuri

semnate de domnii Ion Singariu, Radu Stanca, C. S. Anderco, G. Todoran și Viorel Suluțiu completează și variază conținutul cultural de 93 pagini al acestei prețioase reviste a dascălilor din județul Cluj.

— **Seria III-a Anul IV. Nr. 8** al revistei Orădene „**Familia**”, condusă de d. M. G. Samarineanu aduce un bogat și variat material extins de 113 pagini.

Semnează un studiu amănunțit, instructiv și pios despre Anton Pan, „Finul Pezelei” — cum l-a numit marele Eminescu poetul Ion Pillat.

O continuare la studiul critic apărut în alte trei numere anterioare despre „Mihai Eminescu gazetar” semnează d-l Sever Stoica rezumând și sistemizând vederile politice integral naționaliste ale genialului poet și vizionar de actualitate permanentă.

D-l Olimpiu Boitoș contribuie cu o critică a teatrului lui Cehov.

D-l Neagu Radulescu în mai multe note pline de umor și de satiră întitulate „Bușteniada” ridică vălul unor actualități pline de adevăr și de viață din lumea scriitorilor adunați în vilegiatură la Bușteni.

D-l I. Agârbiceanu contribuie cu schița „Zbucium”, d. Niculae Davidescu cu poezii din ciclul „Evul Mediu”, poeta Irina Dașkievici cu o poezie exotică „Viziune orientală”, d. Ion Minulescu cu actul al III-lea din comedia „Nevasta lui Moș-Zaharia”, d. C. Miu-Lerca cu o melodioasă și plastică poezie „Melci cucumelci”, iar restul revistei dela pagina 73 până la 113 conține recenzii, note despre cărți, reviste și actualități literare, bogate în conținut și interesante.

— **„TARA BARSEI”,** revistă bilunară, condusă de un comitet la Brașov. Anul IX. Nr. 6.

Contribuie d. Ioan Condurachi cu un studiu despre „**Diplomați români în trecut**” (sec. XIV—XVII. în continuare).

Fragmentul actual tratează soliile Banului Mihalcea la Curtea din Praga (1597—1600). Expune ipotezele îndemnului lui Mihai Viteazul de a cuceri Ardealul, arată originea grecească din insula Chios și numele adevărat al lui Mahalache Karatzas, adică Caragea comerțul ce-l făcea la Constantinopole cu carne, așezarea lui în Țara Românească, căsătoria cu o pământescă Marula, finanțarea parțială a oștirii lui Mihai Viteazul, rolul militar al Banului, curajul lui, încăpățănarea lui atât față de Mihai Viteazu, cât și în soliile sale diplomatice la Praga ca Mihai Viteazul să ajungă stăpânul Ardealului și publică scrisorile lui Mihai Viteazul către Banul Mihalcea și către Împăratul Sigismund.

Alt studiu tot în continuare publică d. profesor Octavian Popa cu titlul „**Făgărașul**” sub regii ungari (1467—1573), tot în continuare, arătând rolul mare ce l-au avut în istoria cetății Făgărașului și în viața Ardealului familia de nobili români Mailat, în special Gavrilă Mailat, care până la 1559 este în serviciul împăratului Ferdinand, apoi se așează la domeniul său în Făgăraș compus din 64 de sate, suprimă răscoala Secuilor, face acte de vitejie.

Intervine influența decisivă a iscusitului diplomat și eruditului nobil român din Caransebeș Gaspar Bichiș, care pune stăpânire deplină pe toate acțiunile lui Gavrilă Mailat și în fine și pe domeniul său, pe care-l pierde definitiv față de Báthory — din cauza încrederii în ajutorul împăraților

și în magnații unguri dela Turda, unde zăbovește prea mult — în lupta dela Sân-Paul la 9 Iulie 1575.

Astfel se stinge o aspirație românească la stăpânirea Ardealului, iar castelanul Gaspar Bichiș moare după multe pribegiri prin Ungaria și Polonia la Vilna, fiind înmormântat la 7 Nov. 1575 în vârful unui munte de lângă Vilna ca să vegheze de-acolo asupra destinului unei țări românești, ajunsă — cu excepția unui scurt timp de stăpânire a lui Mihai Viteazul — pentru câteva secole pe mâna stăpânilor unguri.

D-na Maria Popescu Bogdan aduce o contribuție prețioasă la istoricul școalei românești a „Reuniunii Femeilor Române din Brașov”, azi Liceul industrial Maria B. Baiulescu.

D-l Alexandru Banciu în articolul d-sale „Pictorul Hans Bulhardt”, un valoros restaurator de tablouri în diferite centre din Ardeal și Sinaia arată legăturile acestui pictor sas cu „România jună”, cu diferite personalități românești și cu Regele Carol I.

D-l Dr. Alexe Sulică reproduce din carnetul unui German supus austro-ungar diferite note interesante prin două fapte: 1. Austro-Ungaria s'a așteptat la intrarea României în războiu. 2. Ungurii aveau obiceiul de a simula predarea și apoi a deschide focul contra Românilor.

D-l profesor Aurel Ciortea reproduce tot note din carnetul său de războiu, uitate azi, dar prețioase pentru toți cari l-au făcut.

Versuri publică d-nii Gh. Banu, S. B. Dimitrie Decuciu, Emil Micu și N. Hurlup.

Desvoltate dări de seamă despre Istoria Unirii Românilor de I. Lupaș, despre „Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain” de G. I. Brătianu, despre „Figuri revoluționare din trecutul românesc.” Ion Câmpineanu de Alexandru Lepedatu. „Date privitoare la maghiarizarea Românilor” de Gh. Popa Liseanu. „Regenerarea neamului românesc de N. Porsenna, Revista de Pediatrie și Puericultură Anul I. Nr. 1—4 1937 Gh. Tulbure: Școala sătească în Ardeal în epoca lui Șaguna, etc.

Revista urmărește cu interes trecutul local și ne dă un bogat material informativ de bibliografie. Bună și laudabilă orientare a unei reviste locale.

— Revista „Gândirea” Anul XVI. Nr. 8 de sub direcțiunea d-lui Nichifor Crainic bate apăsător de 16 ani același ritm al vremii nouă cu doctrina mistică-religioasă și extrem naționalistă, inaugurată și imprimată de directorul ei, care nu lipsește dela datorie nici într'un număr.

Proza o semnează d-nii Nichifor Crainic cu studiul „Ortodoxie și Clasicism”, Pau M. Vizirescu cu un fragment din nuvela „A fost o nălucă”, intitulat „Întâlnire neîngăduită”, Grigore Popa cu studiul „Actualitatea lui Soeren Kierkegaard”.

Cronici instructive scriu d-nii Septimiu Bucur despre d. Tudor Vianu, Vintilă Horia despre „Miracolul fascist” și Ovidiu Papadima și însuși Nichifor Crainic.

Poezii publică în acest număr domnii V. Voiculescu, Ion Pillat, Radu Gyr și Ștefan Stănescu.

Revista diferă de cele mai multe reviste ale noastre prin unitatea și consecvența sa doctrinară integral-naționalistă.

— În „Insemnări leșene”, revistă bilunară. Anul II. vol. IV. Nr. 21,

sub conducerea d-lor M. Sadoveanu, M. Codreanu și Gr. T. Popa, publică fragmentul „Secretul Anei Florentin” d. Ionel Teodorescu, alt fragment intitulat „Năiță Vânturescu” d. Paul Gore, „Un sfert de veac dela moartea lui Caragiale” d. I. Petrovici, „Descoperirea elementelor chimice noi și elementul 87”, d. St. Procopiu, „Imperfecțiunile din noi” d. Gr. T. Popa, „Doctrina lui Manroe și Statele-Unite” d. Andrei Manu.

Restul revistei ieșene, aproape jumătate, îl constituiesc note, recenzii și dări de seamă.

— La Nr. 9 Anul IV. al revistei din Turda „**Pagini literare**” de sub redacția d-lui Teodor Mureșianu contribuie d. I. Agârbiceanu cu schița „O vilegiatură”, d. Ion Ștefan cu o interpretare a cuvintelor din Sfânta Scriptură „săraci cu duhul”, intitulată „Recucerirea Paradisului”, d. V. Beneș cu un studiu de specialitate plastică „Sentimentul consolator și tragic al formei plastic”, cu schița „Vârtejul” d. Ion Codrin.

Cu poezii contribuie d-nii Grigore Popa „Indemnul”, d. M. Beniuc „Minerul”, „Dor”, „Vulturul de foc” și „Teamă de toamnă”, d. C. Angelescu „Vânturile” și o serie de tălmăciri din diferite poezii ale lui Andrei Ady d. Teodor Mureșianu.

Cronici instructive scriu d-nii Grigore Popa, V. Beneș, Romulus Demetrescu, Carol Drimer, Moise Radu, Pavel Micu și Teodor Mureșianu despre tricenteranul anului 1637, apariția „Discursului metodei” de Decartes, despre pictura d-lui Francisc Gáll, despre opere poetice noi ca: „Sburătorii” (eprigame de A. C. Calotescu-Neicu, „Oameni în ceață” de Ion Biberi, „Cântece pentru fata bătrână” de C. Munteanu, „Țară” de Aron Cotruș, „Soliloquii” de George Boldea și despre trecutul și prezentul Cotnarilor.

Remarcăm critica imparțială și necruțătoare față de slăbiciunile poetice din literatura noastră; critică necesară.

— Din bogatul și variatul material informativ și frumos ilustrat al revistei Clujene „**Viața ilustrată**” de sub direcția P. S. Sale Episcopului Nicolae Colan amintim actuala problemă expusă succint și românește de d. Dinu Papiră cu titlul „Protecția muncii naționale”, rolul M. S. Reginei Maria în războiul nostru, scris de d. Grigore T. Marcu cu titlul „Impărăteasa Românilor”, concisul și sinteticul studiu despre fenomenul germanic cu tendința sa de nostalgie, dincolo de sine însuși, de tensiune internă faustiană, frământare vecinică spre „formă” și creație prin reacțiune față de lume, care refuză o misiune crezută universală de Germani; studiu semnat de d. Grigore Popa și de mare interes pentru noi Români dar și pentru Europa.

N. JUCU.

Planul de organizare a școalelor țărănești ale Regionalei Bănățene a „Astrei“

I. NECESITATEA.

Școalele țărănești, organizate până acum în alte regiuni ale țării și chiar în Banat, au dat rezultate frumoase. Este necesară o primenire a vieții sociale a țăranului din Banat, cu scopul de a i se mijloci deprinderi noi, pentru o nouă civilizație sătească.

La aceasta nu se va putea ajunge decât printr'o grijă ce trebuie să se arate permanent educațiunii poporului dela sat, pentru a-l putea face capabil să-și organizeze o viață mai ușoară, mai bună și mai conformă cu interesele neamului nostru în viitor.

Președintele Regionalei și-a încheiat expunerea programatică făcută la Adunarea Generală a Astrei cu următoarele cuvinte: „Astra Bănățeană dăruiește țăranului bănățean sufletul și munca sa”.

Pe lângă alte mijloace de care dispun organizațiunile Astrei din Banat, școalele țărănești se prezintă cu un caracter mai pozitiv, mai constructiv și deci le considerăm ca cel mai temeinic mijloc de educație a țăranimii.

De aceea Regionala Bănățeană a Astrei își propune a înființa Școale țărănești atât pentru bărbați cât și pentru femei.

II. LOCALITĂȚILE.

Ținând seamă de posibilitățile de organizare credem ni merit că în anul acesta școalele țărănești să funcționeze în următoarele localități, unde vor fi repartizați auditorii din toate părțile Banatului:

Oravița: O școală pentru femei,

O școală pentru bărbați.

Orșova: O școală pentru femei.

Lugoj: O școală pentru bărbați.

Belinț: O școală pentru femei.

Lipova: O școală pentru bărbați.

Timișoara: O școală pentru femei.

Sânnicolaul-Mare: O școală pentru bărbați (Seria II a cursurilor dela Lipova).

Pentru Oravița s'au fixat 2 cursuri, avându-se în vedere deosebită referințele din Clisură și cele care se leagă de Românii din Banatul Iugoslav.

III. NUMĂRUL AUDITORILOR ȘI RECRUTAREA LOR.

Credem că auditorii acestor cursuri trebuie să fie în număr de 25—30. Ei vro fi recrutați câte 2—3 dintr'o comună

Fiecare auditor trebuie să îndeplinească următoarele condițiuni pentru ca să poată fi recrutat:

a) să fie bine văzut în comună, adică să aibă o reputație morală necontestată în comuna lui.

b) Să aibă gospodăria lui proprie.

c) Să aibă o situație materială cel puțin mijlocie.

d) Să aibă vârsta între 23—40 ani.

Pentru femei se va ține seamă de autoritatea morală în comună și ca vârstă să fie între 15—30 ani.

Fiecare despărțământ va propune Comitetului Regionalei un număr oarecare de auditori recrutați în condițiunile de mai sus din toate satele aparținătoare, iar Comitetul îl va re mai sus din toate satele aparținătoare, iar Comitetul îi va repartiza la una din școalele în funcțiune.

IV. DURATA CURSURILOR.

Fiecare curs durează o lună. Specificat pentru anul 1938: O serie dela 10 Ianuarie—9 Februarie.

Altă serie dela 11 Februarie—15 Martie.

Cursul dela Lipova pentru seria II (11 Februarie—15 Martie) se va strămuta la Sânnicolaul-Mare.

V. PROGRAMA CURSURILOR.

Pentru bărbați:

i. **Cultura națională.** În cadrul Soc. de lectură și al diferitelor șezători se va face:

- a) Limba română, cetit și scris.
 - b) Compuneri de cereri în diferite chestiuni.
 - c) Lectură și povestirea celor reținute din cele cetite.
 - d) Geografia în legătură cu istoria Țării și a Neamului.
- (Aici conferințe de sinteză, cu proiecțiuni).

2. Cultura civică.

- a) Constituția — explicația ei
- b) Acte civile.
- c) Gospodăria comunală.
- d) Județul, consiliul județean.
- e) Explicarea legilor, care s'ar aplica mai mult în partea locului (b. o. legea pescuitului, a vânatului articolele din Noul Cod referitor la degenerarea rasei, etc.)
- f) Despre școală și culte.
- g) Casa culturală (Astra) Biblioteca.
- h) Drepturile și datoriile cetățenești.
- i) Puterile Statului.

3. Cultura agricolă.

- a) Agricultură.
- b) Creșterea vitelor.
- c) Creșterea păsărilor.
- d) Cultura pomilor fructiferi
- e) Cultura legumelor.
- f) Cultura florilor.
- g) Cultura plantelor de leac.
- h) Despre bogățiile locale și exploatarea lor (merele, prunele, strugurii, legumele, florile, etc. și valorificarea lor în modul cel mai rentabil, cariere, mine, etc.).

4. Educația cooperatistă (cu aritmetică elementară).

- a) Despre cooperatie și foloasele ei.
- b) Cooperativa de consum.

- e) Cooperativa de producție.
- d) Cooperativa de credit.
- e) Cooperativa de desfacere.
- f) Explicarea legii cooperative și a diferitelor tipuri de statute.

5. Igiena.

- a) Igiena individului.
- b) Igiena familiei și a casei.
- c) Igiena satului.
- d) Despre doctor și dezvoltarea încrederii în el. Despre boli, — sociale și molipsitoare. Apărarea împotriva lor. Spitalul sau dispensarul. Indatoririle individului față de aceste institute.
- e) Medicina populară.
- f) Crucea roșie și primul ajutor în timp de pace și în timp de război. (Aici s'ar putea întrebuința cu mult folos proiecțiunile luminoase).
- g) Asistența socială.
- h) Lupta contra gazelor (războiul chimic)

6. Educația morală și artistică.

- a) Să se ridice încrederea oamenilor în Biserică și în preotul ei. Explicarea liturgiei. Participarea la slujbele religioase, la spectacole potrivite de cinematograf, teatru, etc. Rugăciunile. Combaterea concubinapului.
- b) Ornamentația interioară a casei.
- c) Ingrijirea curții.
- d) Dezvoltarea gustului pentru stilul românesc de zidire a caselor. (Vederi din diferite sate românești, proiecțiuni de părți din vechile monumente arhitectonice rom.).
- e) Redeșteptarea dragostei pentru vechiul port, pentru cântece și jocuri românești. (Ședințe de radio — proiecțiuni).

Pentru femei:

1. Cultura națională.

Ca la bărbați. —

2. Gospodăria casnică.

- a) Alimentația (facerea mâncărilor și a pâinei).

b) Ingrijirea casei în interior. Ornamentația interioară a casei.

c) Ingrijirea casei în exterior, precum și a celorlalte dependințe și locuri.

3. Cultura agricolă.

Fondul principal pe:

a) Creșterea păsărilor.

b) Cultura legumelor

c) Cultura florilor și a plantelor medicinale.

4. Țesutul și brodatul.

În legătură cu aceasta combinarea culorilor și redășteptarea gustului pentru frumoasele lucrări făcute de femeia română. (Trecutul).

5. Igiena.

a) Igiena individului.

b) Igiena familiei.

c) Creșterea și alimentarea noului născut.

d) Ingrijirea copiilor.

Celelalte cunoștințe ca în programa pentru bărbați.

6) Educația morală și artistică.

— Programul ca la bărbați. —

7. Reuniuni femeiești.

a) Pentru înfrumusețarea bisericii.

b) Pentru ajutorarea copiilor săraci.

Atât pentru bărbați, cât și pentru femei, să se organizeze câte un atelier. Se vor face excursiuni și vizități de fabrici, etc.

VI. ORARUL ȘI METODA:

Programa arătată mai sus trebuie realizată cu ajutorul unei metode care să fie cât mai practică. Auditorii să nu aibă niciun moment impresia că numai ascultă ceea ce li se spune.

Prezența lor la cursuri să fie activă. La sfârșit să aibă convingerea că pot realiza și acasă ceea ce au auzit și au văzut.

Se vor întocmi orarii ținându-se seama că aceste cursuri se țin în timpul iernii și prin urmare timpul dinainte de amiază este mai potrivit pentru lucrări practice, urmând ca după amiază să se facă cursurile cu un caracter mai teoretic.

VII. CONDUCĂTORUL ȘI CONFERENȚIARII CURSURILOR:

Conducător al unui asemenea curs nu poate fi decât acela care este capabil de cea mai largă înțelegere pentru școală și scopul ce-l urmărește această școală. El trebuie să fie un element dinamic pentru ca prin acest fel de a fi să poată imprima cursurilor un caracter cât mai activ, atrăgător și specific ținutului.

Conferențiarul să fie aleși dintre acei intelectuali care sunt în stare să facă pe auditori să trăiască cunoștințele pe care li le împărtășesc.

VIII. SUSTINEREA ȘCOALELOR:

După calculele făcute un curs cu 30 de auditori necesită pentru întreținere suma de lei 30.000, adică 1000 lei de cap pentru o lună.

Proiectându-se înființarea a 7 școli este nevoie de 210.000 lei pentru o serie, și tot atâta pentru a doua serie.

Deci pentru anul acesta vom avea nevoie de suma de lei 420.000. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Suma aceasta va trebui să fie acoperită prin contribuțiile tuturor Despărțămintelor, deoarece școlile deservește toate comunele. Fiecare despărțământ va trebui să contribuie cu 10—20.000 lei. Pentru ca să se adune sumele necesare speciale pentru susținerea școlilor, despărțămintele vor organiza serbări, conferințe și șezători culturale artistice, cu ocazia cărora vor încasa ceea ce se poate și cât se poate. În fine vor căuta modalitățile cele mai potrivite pentru adunarea acestor sume.

Comitetul Regionalei va contribui de asemenea la acoperirea acestei sume.

Se vor cere ajutoare dela Camerele Agricole și Camerele de Industrie și Comerț precum și dela alte autorități publice din Banat.

Comitetul central va fi de asemenea rugat ca să contribuie cu o sumă oarecare la susținerea acestor școli.

„LUCEAFĂRUL“

REVISTA REGIONALEI BANĂȚENE A ASTREI
Apare lunar, sub direcția unui comitet de redacție.

CUPRINSUL:

	Pag.
<i>Traian Topliceanu:</i> Necesitatea primatului spiritualității în Banat	1
<i>Dr. Iosif Nemoianu:</i> Problema generațiilor viitoare în Banat	7
<i>Dorian Grozdan:</i> Desfrunzire (poezie)	20
<i>Vasile Ijac:</i> Inceputul naționalismului în muzică	21
<i>Pavel Butan:</i> Peisaj nocturn (poezie)	24
<i>Gheorghe Atanasiu:</i> Ironia satului în strigături	25
<i>Nicolae Ursu:</i> Folclor muzical	28
<i>Grigore Bugarin:</i> Baladă veche	30
<i>Pavel Butan:</i> De dincolo (Poezie)	36
Poezii populare din Banat (Colecția Prof. Topliceanu)	27

Dela Adunarea Generală

1. Cuvântarea Dlui General Al. Bunescu 38
2. Cuvântarea păr. I. Mitâr 39
3. Cuvântarea Dlui E. Bucuța 40
4. Cuvântarea Dnei Victoria Dragoș-Ursu 42
5. Cuvântarea Dlui Dr. C. Corneanu 43

Cronici: 45

Ilie Ienea: Ard luminile'n Vitol (V. Ardeleanu); Grigore Nandriș: „Aurel C. Popovici“; „Desvelirea Monumentului lui C. Brediceanu“; Ion Breazu: „Povestitori ardeleni și bănățeni“ (T. T.); D. Fara: „Sbuciumare (N. Jucu); Compozitorul F. Barbu (Gr. Bugarin). Reviste (N. Jucu).

Partea oficială 59

Planul de organizare a școalelor țărănești ale Reg. Băn. a Astei.

ABONAMENTE:

Pentru particulari	150	Lei
Pentru cercuri culturale și școli primare . .	150	„
Pentru despărțăminte și școli secundare . .	300	„
Autorități, instituții	500	„
Abonament de sprijin	1000	„

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adresa: Redacției și Administrației:

Timișoara I., Bulev. C. Diaconovici-Loga No. 1